

Opinia națională

Săptămânal de opinie, informație și idei de larg interes național

Cultura democrației și pluralismul intereselor

Ion MITRAN

• Va ști oare democrația să reziste democrației?

Dezbaterea constructivă – teoretică și practică – privind relația dintre democrație și pluralismul valorilor este sau ar trebui să fie, mai ales într-un an electoral, un subiect la ordinea zilei. Din acest punct de vedere, anul 2004 ar putea fi evaluat ca un dezvoltator în timp al imaginii societății românești după 15 ani de tranziție, mai precis, o mărturie a gradului de cultură democratică la care au ajuns clasa politică și electoratul, adică, a capacității de autoconducere și autogovernare funcțională, pornind de la interesele generale ale țării lor și ale diferitelor categorii de cetățeni.

Măsura sau măsurarea unui asemenea indicator al dezvoltării sociale – strâns legat și chiar condiționat de idealul constructiv al dezvoltării social-economice – aduc în prim planul discuției, o multitudine de aspecte, unele dintre acestea păgubos ignorate de furia și pasiunile partidiste ale șarjelor electorale. Cum s-a văzut cu ochiul liber, asemenea șarje au urmărit nu clarificarea analitică a stării națiunii, ci captarea votului alegătorilor, mirajul umelor de vot aflându-se, adesea, sub semnul interesului de grup și personal.

1. „Alianța” dintre pluralismul politic și pluralismul valorilor

Într-o formulare simplificată, câștigul istoric evident al pluralismului politic, datorat schimbărilor de după 1989, nu a avut și nu are încă un efect social coagulant, ci, mai de grabă, unul dizolvant asupra întâlnirii dintre democrația reprezentativă modernă și

amplul „set” de valori sociale ale civilizației umane. În mod natural-istoric, valori precum libertatea și responsabilitatea, individualismul și solidaritatea, justiția și echitatea, civismul constructiv și judecata socială obiectivă, diferite și adesea contradictorii (dar nu ireconciliabile), polarizând (cristalizând) principii și norme de conduită efectiv modelatoare social, au intrat în câmpul și sub incidența concurenței politice din perspectiva pluralismului opțiunilor, a multipartidismului (exploziv numeric după 1989, dar încă nerelevant calitativ).

Privind „în afară” și judecând după „democrația altora” cu gândul de a o „implementa” în spațiul național, mulți politicieni și o bună parte a electoratului știu că într-un sistem democratic modern concurența politică este instituționalizată, funcționând ca părghie a alternanței la putere sau a continuității, în condițiile stabilității social-economice. Divizarea politică între putere și opoziție acționează ca o rivalitate mereu deschisă, confruntările axându-se, în principiu, în jurul unor programe raportate la valori sociale reciproc recunoscute, pornind de la interese diferite, mai mult sau mai puțin recunoscute public, uneori abil sau inabil escamotate. Dacă pluralismul politic este expresie a pluralismului intereselor, nu sunt puține și nici „invizibile” pentru electorat situațiile paradoxale când diverse partide sau alianțe politice, invocând unele și aceleași valori – libertatea, egalitatea, dreptatea ș.a. – le „traduc” altfel în propaganda lor și le aplică diferit – uneori diametral opus. Ceea ce nu înseamnă că ar fi vorba despre un conflict al valorilor în sine, ci, evident, despre raportări subiective ale actorilor politici la unele și aceleași valori sau principii. Nu puțini analiști (în bună parte și electoratul) descoperă în asemenea comportamente, izvoare ale

politicianismului, manifestări ale demagogiei. Așa se ajunge ca unii actori politici să pretindă – mai ales în discursuri electorale – că ei asigură și apără „adevăratele” valori, că reprezintă „adevăratul liberalism”, „adevărata” social-democrație și chiar „sfintele interese naționale”.

Lată însă că, în ciuda unor asemenea „jurăminte”, fidelitatea doctrinară este de conjunctură, unii trecând aproape simultan cu declarația la partide adverse și doctrine ireconciliabile. Fenomenul „traseismului politic” este, de aproape 15 ani, unul din fermentații nocive ai confuziei valorilor. Nu fără îndreptățire, analiști politici și cetățeni, mass-media autohtonă și instituții internaționale văd în pendularea opțiunilor politice dubla ipostază de cauză și efect al corupției (protejată și, uneori, „garantată” politic).

În mod normal, adică în condiții nealterate de fenomene nocive sau de manevre propagandistice înșelătoare, verdictul umelor de vot are drept criterii de referință, pe de o parte, performanța efectivă a guvernării, iar, pe de altă parte, credibilitatea soluțiilor și promisiunilor opoziției. De unde și concluzia, verificată în sistemele democratice afirmate istoric, potrivit căreia ciclurile electorale pot marca – în funcție de realități și nu de replieri conjuncturale – alternarea (schimbarea) sau continuitatea (stabilitatea). Fiecare dintre cele două ipostaze poate exprima gradul de cultură democratică a aleșilor și alegătorilor, conștiința intereselor imediate și de perspectivă.

Fiind o valoare socială cu semnificație și rol istoric larg recunoscute, democrația se instituie și devine efectiv funcțională prin experiența acumulată în aplicarea consecventă a unor principii care au ca pivot libertatea, prin afirmarea consimțământului autentic și a responsabilității conștient asumate. Democrația este oglinda mișcătoare a gradului de cultură, în general, a culturii civice, în special. Viața democratică este o tensiune continuă între principii și interese sau, cum remarcă sociologul francez Alain Touraine, o tensiune între rațiune și cultură, fiecare treaptă de dezvoltare democratică reflectând progrese în manifestarea libertăților și constrângerilor. La noi însă, democrația tranziției se arată a fi o întrecere sau o cursă pentru fructificarea „partinică” a libertăților și ocrolirea sau eludarea responsabilităților și constrângerilor moral și social necesare.

(Continuare în pag. 6)

În București, la British Council, o dezbatere interuniversitară demonstrează convingător:

Procesul informatizării impune dezvoltarea învățământului la distanță

Prof. univ. dr. Ioan GÂF-DEAC
Prorector, directorul Departamentului pentru Învățământ la Distanță

Facilitarea schimburilor și circulației informațiilor între universități din România și Marea Britanie, optimizarea managementului pentru diferite forme de studiu, perfecționarea managerială a cadrelor didactice din departamentele universitare specializate pentru a putea produce schimbări pozitive, precum și promovarea exemplelor de bună practică din cele mai întreprinzătoare universități britanice reprezintă, în egală măsură, direcții de acțiune româno-britanică în domeniu.

În acest cadru se înscrie desfășurarea la București, în zilele de 19-20 noiembrie a.c., a Conferinței Internaționale intitulată „eLIT- Education” (Excellence in Learning through Innovative Technologies in Education), vizând căi de excelență pentru învățare și educație cu ajutorul tehnologiilor moderne, inovative.

Ambasada Marii Britanii la București și British Council au asigurat organizarea acestei prestigioase manifestări româno-britanice la care au participat reprezentanți din 25 de universități, ministere, organizații și instituții reprezentative din România, Marea Britanie (inclusiv Scoția) și Lituania.

Tema de bază a discuțiilor a fost Desfășurarea învățării prin e-Learning, adică învățarea folosind procedee și tehnică electronică în cyber-spațiu, respectiv tehnologiile informaționale moderne pentru comunicare în procesul de instruire universitară.

Subiectele abordate sunt cât se poate de actuale, necesare pentru clarificări în plan teoretic, metodic și practic în procesul de învățare în regim universitar, intrucât orice universitate, în prezent, în nici un caz nu poate rămâne indiferentă față de marile

1504 - 2004

Ștefan
cel Mare
și Sfânt

Pagina 8

Precizări cu privire la desfășurarea sesiunii de examene de iarnă, anul universitar 2004-2005

1. Potrivit structurii anului de învățământ 2004-2005, aprobată de Senatul Universității Spiru Haret, sesiunea de examene de iarnă se desfășoară astfel:

- în perioada 24 ianuarie 2005 - 13 februarie 2005, pentru studenții de la formele de învățământ de zi și cu frecvență redusă – la sediul facultăților;
- în perioada 24 ianuarie 2005 - 25 martie 2005, pentru studenții de la forma de învățământ la distanță, de regulă sâmbăta și duminica, la sediile Centrelor ID;

2. În conformitate cu prevederea art. 27 din Regulamentul privind activitatea profesională a studenților, lista subiectelor (întrebărilor) pentru fiecare examen se comunică studenților prin afișarea la avizierul virtual al facultății, cu cel puțin 20 de zile înainte de data începerii sesiunii de examene;

3. Evaluarea (examinarea) cunoștințelor studenților la diferitele discipline se realizează în următoarele modalități, potrivit opțiunii studenților:

a) test grilă on-line, pe calculator;
b) test grilă scris, pe suport de hârtie;
c) oral (pentru unele discipline de la specializări cu forma de învățământ de zi);

4. Până pe data de 10 ianuarie 2005, fiecare student va comunica facultății sau Centrului ID, la care este arondat, opțiunea pentru modalitatea de evaluare pe care o preferă (a sau b), pentru fiecare disciplină;

5. Programarea examenelor pe discipline, zile, ore și loc de desfășurare se comunică studenților pe Internet și prin afișare la sediul facultăților și Centrelor ID, până la data de 20 ianuarie 2005.

Biroul Senatului Universității Spiru Haret

The Open University din Londra este considerată lider mondial în rândul instituțiilor de instruire care practică învățământul la distanță, având de la înființare, în urmă cu 35 de ani, până în prezent, peste 2 milioane de absolvenți din toate țările lumii.

Învățământ superior din România cuprinsă în programul reuniunilor cu trei prezentări publice, în secțiunile cele mai importante ale Conferinței.

Pe lângă reprezentanții la nivel ministerial (Radu Damian, Secretar de Stat, și Traian Ionescu, Director General din partea Ministerului Educației și Cercetării), au fost prezente personalități cu atribuții și răspunderi din cadrul Consiliului Național de Evaluare

Academică și Acreditare, de la Comisia Națională UNESCO, delegați a 8 universități de stat și 4 universități private, la care se adaugă conducători și specialiști din 5 institute de cercetare din domeniul educației și din 3 importante companii realizatoare de programe soft de instruire, respectiv distribuitori de tehnologii de comunicare pentru învățare la distanță.

(Continuare în pag. 2)

Consultații pentru studenți

Paginile 4 și 5

Tabletă de scriitor

de prof.univ.dr. Ion Dodu Bălan

Pagina 6

Programul

tvRM

Pagina 7

Procesul informatizării impune dezvoltarea învățământului la distanță

(Continuare din pag. 1)

Universitatea *Spiru Haret* a întrunit aprecierea tuturor participanților datorită nivelului remarcabil pe care îl atinge infrastructura sa ultramodernă, dar și datorită corpului profesoral de elită, care se cifrează la aproape 1400 cadre didactice.

S-a desprins aceeași apreciere pentru nivelul atins în privința programului de învățământ, a modului cum sunt organizate și funcționează formele de studiu.

În cadrul Conferinței s-a subliniat că o „bună învățare” se obține atunci când se apelează la competențe pedagogice, de înaltă calitate, provenite din mediul economic și social, specific, din fiecare țară.

Situațiile favorabile pentru studiu eficient se înregistrează întotdeauna în structuri academice bine proiectate, care permit parcurgerea fără dificultate de către studenți a întregului program de instruire (manualele cuprinzând cursurile adevrate planului de învățământ și programelor analitice, comunicarea în timp real student-profesor printr-o asistență tutorială corespunzătoare, puternic interactivă).

Atingerea cu succes a obiectivelor învățării prin completarea continuă a cunoștințelor pentru profesia ce urmează să o dobândească studentul la sfârșitul cursurilor universitare este rezultatul efortului comun studenți-profesori pentru învățare, respectiv transmiterea cunoștințelor spre asimilare, însă în condițiile schimbărilor comunicaționale apărute în societatea modernă, folosind practic, intensiv tehnologiile informaționale performante.

În fond, este vorba de sarcina academică nouă pe care o au, în primul rând, cadrele didactice și în aceeași măsură studenții, de a trece la un nou tip de utilizare a resurselor educaționale, de instruire superioară care acum trebuie să se regăsească în „învățarea în rețea”, respectiv în „rețele de învățare”.

În context, lucrările Conferinței s-au focalizat pe înfățișarea celor mai bune practici pe oferta de cursurilor la distanță și *on-line*, care se întâlnesc în România și Marea Britanie.

Profesorul **Roy Leitch** de la *Interactive University* din Marea Britanie a relatat succinte aspecte relevante cu privire la conceptul de „distribuire a educației” prin formule de parteneriat între universități pe plan internațional.

Astfel, este posibil, de exemplu, ca o universitate dintr-o țară, odată intrată în parteneriat cu altă instituție de învățământ superior din altă țară, să conceapă împreună formulele adecvate de funcționare în comun, prin planuri de învățământ, programe analitice și metode de predare-examinare la zi sau la distanță, ținând seama, într-o manieră transparentă, tolerantă și larg democratică în procesul de învățare, de cultura, condițiile specifice locale, economice și sociale din fiecare țară.

Putem fi de acord cu globalizarea cerinței de a introduce educația în rândul tuturor oamenilor, însă nu putem fi de acord cu globalizarea învățării impuse, care nu ține seama de cultura, tradițiile, necesitățile social-economice obiective și aspirațiile din fiecare țară, în care studenții

învăță pentru a deveni profesioniști de mâine în cele mai diferite domenii.

Diversitatea învățării este suport logic și imperativ natural de la țară la țară în mijlocirea generalizării educației oamenilor care să se regăsească spiritual și profesional împliniți în colectivitățile în care s-au născut, trăiesc și muncesc.

Profesorul **Roy Leitch**, care acum îndeplinește funcții de decizie în *Interactive University* din Marea Britanie, a fost Prorector și Director al Departamentului pentru Învățământ la Distanță în cadrul *Heriot-Watt University* din Scoția, precum

pe discipline provine în mare măsură din materialul didactic aflat în posesie la fiecare cadru didactic titular de disciplină, în formulă clasică, tipărit sau stocat în manuscris sub formă de *Note de curs*.

În schimb, este cât se poate de relevantă constatarea că potențialul tehnologiilor informaționale de „a transporta” conținutul cursurilor către și la studenți este de însemnătate covârșitoare.

În expunerea făcută de prorectorul universității, prof. univ. dr. ing. **Ioan Gâf-Deac**, director al Departamentului ID,

În București, la British Council, o dezbatere interesantă, convingătoare și de mare actualitate privind învățământul la distanță

și membru în Comitetul de Reformă a Învățământului Superior din Marea Britanie.

Împreună cu profesorul **William Mitchell** de la *Education and Traing Group* al *British Council* din Manchester, cu doamna **Dana Radler** și domnul **Gabriel Ivan** de la *British Council* din București, toți au efectuat o vizită de lucru și cunoaștere la sediul Universității *Spiru Haret*, în preția deschiderii Conferinței, exprimând aprecieri **elogioase** și impresii pozitive despre universitate, care, ulterior, au fost repetate cu sinceritate în fața tuturor participanților.

Cris Pegler de la *The Open University* din Londra a relatat unele aspecte relevante despre experiența acestei prestigioase și recunoscute instituții de învățământ superior în ceea ce privește transmiterea de cursuri către studenții ID și a materialelor de studiu prin rețeaua Internet.

S-a arătat că pentru anul 2005 se așteaptă ca *Open University* din Londra să atingă cifra de peste 200.000 de studenți înscriși, din peste 40 de țări, care să aibă posibilități de acces la câte un computer și la rețeaua de Internet.

De altfel, în prezent, peste 160.000 de studenți din această universitate folosesc în mod curent comunicarea prin poșta electronică (*e-mail*), participă la conferințele *on-line* pe computer, fiind angrenați într-o interactivitate semnificativă care se referă la peste 150 de discipline de studiu și examinare.

S-a arătat că *The Open University* din Londra este considerată lider mondial în rândul instituțiilor de instruire care practică învățământul la distanță, având de la înființare în urmă cu 35 de ani, până în prezent, peste 2 milioane de absolvenți din toate țările lumii.

Se confirmă faptul că învățarea folosind metodele electronice nu trebuie să fie exclusivă sau impusă ca fiind unica alternativă de asimilare a cunoștințelor, deoarece, în esență, conținutul cursurilor

intitulată „**Modelul interactiv de învățământ deschis la distanță la Universitatea Spiru Haret**”, s-au regăsit în reprezentare „power-point” toate elementele semnificative de concepții și operaționalizare în domeniu, fiind înfățișată pentru început infrastructura de excepție a instituției (clădiri în proprietate, editura, tipografia și revista săptămânală a Fundației *România de Măine*, postul de televiziune tvRM prin satelit, rețeaua de aproape 800 de computere legate la Internet).

A stărnit un viu interes modul de organizare într-o largă rețea națională și internațională a Centrelor teritoriale ID, în număr de 45, dintre care unul funcționează la New York și încă unul la Chișinău, cu predilecție destinate tinerilor din diaspora română, care nu au uitat țara lor de origine și care doresc să învețe, să obțină instruire universitară superioară la distanță, frecventând facultățile Universității *Spiru Haret*.

Totodată, din perspectivă internațională, au fost evidențiate următoarele fapte:

- La *Open University* din Londra, după 1990, s-a accentuat procesul de introducere și folosire a computerelor în procesul de instruire la distanță. În anul 1998, s-au introdus cursurile *on-line*, pentru ca în anul 2000 să fie finalizată o strategie pentru „*mass-on-line*”, care cuprindea cca 12 mii de studenți în grupe de comunicare asincronă pentru învățarea la distanță.

- Tot în anul 2000 a fost elaborat un program care prevede ca până în anul 2006 întregul corp profesoral și toți studenții ID să se regăsească într-o comunitate interactivă continuă pentru învățare în spațiu virtual, pe Internet.

- La *Open University* din Londra, peste 9000 de tutori au dobândit pregătire prin perfecționare profesională suplimentară pentru problemele de ID.

În Marea Britanie, studenții cu posibilități materiale mai reduse beneficiază de ajutor guvernamental pentru achiziția de computere personale.

Se insistă în continuare în Marea Britanie pe formalizarea de noi sisteme pentru *scrierea colaborativă* în rândul studenților (pentru elaborarea referatelor-eseu), în timp ce noi experți se pregătesc pentru însușirea de tehnici academice ID în centre pilot pentru dezvoltarea învățării *on-line*.

Atitudinile și aspirațiile studenților ID sunt testate periodic și se constată o excepțională dorință a acestora de angajament pentru studiu la distanță, folosind multimedia și noile sisteme informaționale proiectate pentru facilitarea învățării.

- Celor 160 000 de studenți ID de la *Open University*, care în prezent folosesc în mod curent poșta electronică (*e-mail*), le este rezervat accesul, pe baza Codului Numeric Personal și a parolei, în Biblioteca virtuală încă un an de la absolvirea facultății.

- Cercetări sociologice concrete cu studenții ID din peste 40 de țări ale lumii, în care funcționează *The Open University UK*, arată că studenții declară sintetic că „niciicând nu preferă sau nu vor prefera întoarcerea la exclusivitatea cărții tradiționale sub forma tipărită,” mizând tot mai mult pe cartea electronică.

Testul grilă are valențe formative

Prof. univ. dr. Tudorel BUTOI

Dezvoltarea fără precedent a fluxului informațional și utilizarea computerelor în procesul de învățământ fac posibil un nou tip de interrelaționare dintre profesor-student, atât în procesul de predare, cât și în cel de evaluare a cunoștințelor.

Testul grilă sintetizează materia, identifică componenta practic-aplicativă din demersul descriptiv al discursului, orientează gândirea studentului către componenta analitică a textului juridic în legislativ și psihologic, în demersul judiciar.

Testul grilă are profunde valențe formative, obligându-l pe student să facă dovada capacității sale de memorie, de judecată, stimulându-l la raționamente, comparații, deducții, interpretări, selecții etc., care, în timp, îi dezvoltă riguroarea, exigența și disciplina procesului intelectual.

Pentru psihologia judiciară, testul grilă este o noutate fără precedent, câtă vreme conduce de la informație către soluție, de la contemplativ către acțional pragmatic, de la disciplină tematică la specialitate aplicativă.

Testul grilă în materia psihologiei judiciare permite evaluarea complexă a cunoștințelor, întrebările putând sonda aplicația psihologiei în contextul ei real pe terenul dreptului în relații multiple și complexe de interdisciplinaritate.

Testul grilă elimină subiectivismul în apreciere, conferă studentului posibilități reale de autoevaluare, cuprinde până la detalii informația în materie și se finalizează cu operativitate maximă.

Algoritmul de evaluare este realizat în urma documentării și interpretării bibliografiei de specialitate sub exigențele programei de învățământ, după următoarele surse:

1. *Psihologia judiciară* – Curs Universitar, Editura Fundația *România de Măine*, București 2003.
2. Tratat Universitar de *Psihologie Judiciară* – Teorie și Practică – Editura Phobos, București 2003.

Prezentul algoritm de evaluare – examinare, tip grilă pentru disciplina Psihologie judiciară, este elaborat pentru prima dată în materie didactică în perimetrul psihologiei românești.

El nu poate fi utilizat, compilat, modificat, recreat în opera derivată etc. (sau deconspirat, decât cu acordul și în condițiile legii dreptului de autor, de către creatorii săi (coproprietate intelectuală colectivă), prof. univ. dr. Tudorel Butoi și asist. univ. avocat Ioana Teodora Butoi, cadre didactice ale Universității *Spiru Haret*.

Reuniune de lucru pentru pregătirea apropiatei sesiuni de examene

Orizontul anticipativ în care se desfășoară întregul proces de învățământ la Universitatea *Spiru Haret* își demonstrează virtuțile cu deosebire în cazul învățământului la distanță. Cu acest sistem, prestigioasa instituție de învățământ superior se mândrește, pe bună dreptate, dar din perspectiva lui își asumă și noi responsabilități, proiectează valoroase acțiuni care, în cele din urmă, pot accede în patrimoniul educațional național. Din această perspectivă, sistemul riguros organizat al învățământului la distanță, așa cum se înfățișează el aici, poate să sublinieze virtuțile clasice ale didacticii și să-i confere procesului de învățare un caracter stimulat în ordinea individualizării spirituale. Argumente în acest sens a adus și recenta reuniune de lucru pe care Departamentul pentru Învățământul la Distanță din Universitatea *Spiru Haret* a desfășurat-o cu directorii și secretarii (secretarele) centrelor învățământului la distanță, organizate de Universitate în întreaga țară, cu decanatele și secretariatele facultăților în care funcționează un asemenea învățământ. Tematica reuniunii a cuprins pregătirile necesare în vederea apropiatei sesiuni de examene, etapele operaționale și tehnice de lucru proprii evaluării și examinării studenților, cu definirea concretă, în acest sens, a responsabilităților specifice tuturor factorilor din structura universitară.

În deschiderea acestei reuniuni de lucru, desfășurată în Sala Studio a

Palatului Învățământului, Științei și Culturii, prof. univ. dr. **Aurelian Bondrea**, rectorul Universității *Spiru Haret*, a adresat feliicitări tuturor participanților pentru rezultatele obținute la admiterea studenților în anul de învățământ 2004-2005. În anul I de la toate formele de pregătire existente în Universitatea *Spiru Haret* au fost admiși peste 25.000 de studenți, iar din totalul celor circa 57.000 de studenți ai Universității, 22.000 sunt înscriși la forma învățământului la distanță. Fiind primul an când Universitatea *Spiru Haret* are organizate centre ale învățământului la distanță în toate județele țării, ca și la Chișinău (Republica Moldova) și New-York (SUA), avem astfel dovada că învățământul la distanță este bine primit și se confirmă faptul că el are perspectivă – a spus rectorul **Aurelian Bondrea**. După care a subliniat necesitatea organizării optime a întregului proces de învățământ, cu instituirea comunicării depline între studenți și profesori, între centrele zonale de învățământ, decanatele, secretariatele facultăților și Departamentul pentru Învățământul la Distanță din cadrul Universității *Spiru Haret*. Comunicarea pe verticală și orizontală, cu complinirea eforturilor se impun inclusiv pentru utilizarea optimă a sistemului electronizat și a programului special alcătuit pentru învățământul la distanță, program realizat de Universitatea Harvard (SUA), a cărui valoare este confirmată prin aplicarea lui în multe universități din lume. Un asemenea sistem electronizat necesită mari investiții pe care Universitatea *Spiru Haret* și-a permis să le facă și le va face și în continuare pentru a le asigura studenților săi toate condițiile unei

pregătiri moderne. Acum, utilizarea optimă a noilor tehnologii și, implicit, buna desfășurare a examenelor depind de priceperea specialiștilor noștri, a fiecărui profesor; de aceea s-a organizat reuniunea de astăzi, pentru a clarifica, în vederea apropiatei sesiuni de examene, toate problemele tehnice și didactice apărute între timp – a precizat rectorul **Aurelian Bondrea**. Rectorul a făcut, de asemenea, precizări în legătură cu faptul că studenții beneficiază de întregul fond bibliografic, prin accesul la biblioteca virtuală, la sutele de mii de volume cu tematică universitară, tipărite de Editura *Fundației România de Măine*, și a cerut tuturor cadrelor didactice să respecte integral exigența și autoexigența prin care Universitatea *Spiru Haret* și-a câștigat un binemeritat prestigiu. Întrucât fiecare profesor are, prin lege, obligația de a avea cursul tipărit, prelegerea universitară, dialogul profesor-student trebuie să aducă informații noi, la zi, cu studii de caz, cu analize interdisciplinare, pentru stimularea studenților spre continuarea investigației și spre gândirea liberă, personală.

A luat apoi cuvântul prof. univ. dr. **Ioan Gâf-Deac**, prorector al Universității *Spiru Haret*, director al Departamentului pentru Învățământul la Distanță. Vorbitorul a amintit, mai întâi, faptul că învățământul la distanță de la Universitatea *Spiru Haret* le oferă studenților mai multe alternative de resurse ale învățării, menționând, în acest sens, accesul la Internet, la cartea tipărită, la emisiunile universitare ale Postului propriu de televiziune *România de Măine* și la revista săptămânală *Opinia națională* care publică, din partea tuturor cadrelor, consultații pentru

studenți și alte articole necesare pregătirii lor. Întreg acest proces se desfășoară cu participarea Departamentului pentru Învățământul la Distanță, despre a cărei structură, atribuții, mod concret de funcționare și de comunicare între toți factorii universitari, ing. **Iustin Andronie** a proiectat un serial de diagrame, cărora le-a adăugat comentarii explicative. Cele 45 de centre ale învățământului la distanță, organizate de Universitatea *Spiru Haret* în toate județele țării, sunt pe cale a fi dotate cu calculatoarele necesare, profesorii și secretariatele facultăților comunică permanent, prin Internet, e-mail, cu studenții, aceștia primesc toate informațiile necesare, iar în presesiune, primesc inclusiv teste de autoevaluare cu precizarea, ulterioară, a răspunsurilor corecte și cu calificativul adecvat.

Întreagă această structură informatizată de pregătire - a precizat prorectorul **Ioan Gâf-Deac** - stimulează transformarea studentului din obiect, în subiect, în coautor al procesului de învățământ, iar din această perspectivă, întregul corp profesoral universitar, ca și personalul din secretariatele facultăților și din centrele învățământului la distanță sunt chemați să susțină dialogul permanent cu studenții. Programul pentru verificarea computerizată a studenților nu se experimentează acum la Universitatea *Spiru Haret*, ci el se aplică de multă vreme, cu rezultate superioare, la universități din SUA, din Europa și din alte zone.

Din sistemul amintit de proiecții, cei prezenți la reuniunea de lucru au vizualizat modul concret în care programul menționat permite, pe lângă oferta de teste-grilă, examinarea studentului de la distanță, la cal-

culator, verificarea rezultatelor testării și evaluării, intervențiile profesorului în diferitele faze ale acestui proces. Accesul studentului este securizat printr-o parolă, pe e-mail există și adresa unde studentul poate fi contactat de profesor (și viceversa), dar evaluarea prin examen pe calculator este posibilă, deocamdată, numai prin prezența studenților la centrele teritoriale pentru învățământul la distanță. (Precizări ale Biroului Senatului cu privire la desfășurarea sesiunii de iarnă a examenelor, pentru anul universitar 2004-2005, sunt publicate în pagina întâi din numărul de față al revistei noastre)

Cu referire directă la aceste tehnici concrete de lucru, dar și la alte aspecte specifice învățământului la distanță, participanții la reuniunea de lucru au formulat mai multe întrebări. Prin răspunsurile oferite de prorectorul **Ioan Gâf-Deac** au fost precizate sarcinile ce revin acum profesorilor titulari de disciplină în elaborarea setului de întrebări pentru examen (cu răspunsurile corecte aferente), astfel încât acestea să cuprindă problematica întregului curs, precum și calendarul acestei operații (setul de întrebări trebuie să fie înaintat Departamentului pentru învățământul la distanță). Departamentul „încarcă” întrebările în program, la care nu are acces nimeni până în momentul examinării, când calculatorul „alege” numărul stabilit de întrebări pe care le oferă studentului în procesul examinării. Examinarea are loc de regulă sâmbătă și duminică, pentru ca studentul să nu fie afectat în activitatea sa pe timpul săptămânii, știut fiind că cei mai mulți studenți înscriși la forma învățământului la distanță sunt angajați la diferite firme. Directorii centrelor teritoriale de învățământ

la distanță operează, în perioada imediat următoare, înscrierile și planificarea la examenele din zilele alese astfel de studenți. Prima sesiune de examene este planificată începând cu 24 ianuarie 2005, dar având în vedere faptul că ea se desfășoară numai în zilele de sâmbătă și duminică, este prelungită corespunzător cerințelor didactice de examinare.

Pentru clarificarea unor întrebări venite din partea celor prezenți, prorectorul **Ioan Gâf-Deac** a subliniat că forma computerizată de examinare a studenților nu depersonalizează, ci întărește statutul specific studentului sau profesorului, prin faptul că dialogul între ei devine mai substanțial și este ratificat valoric printr-un calificativ. În fapt, examinarea prin teste-grilă se practică mai de mult. De această dată, respectivele teste nu numai că sunt pe hârtie, ci prind viață, sunt mai stimulative, mai receptive prin spațiul virtual, iar rezultatele lor, mai exacte, obiective, prin efectele electronizării. Dintre aceste efecte face parte și vizualizarea întregului proces de examinare, prin conexarea mai multor camere de luat vederi, situate atât la București (Departamentul pentru Învățământul la Distanță), cât și la respectivele centre teritoriale, grație cărora procesul de examinare și evaluare ia înfățișarea unei teleconferințe în timp real.

De amintit că respectiva reuniune de lucru și-a respectat integral statutul; ea nu s-a încheiat decât atunci când întrebările au primit, fără excepție, răspunsul care i-a mulțumit pe cei ce le-au formulat.

Mihai IORDĂNESCU

O lucrare cu 108 autori ... studenți

Implicarea studenților de la Universitatea *Spiru Haret* în activități instructiv-educative, științifice a devenit de multă vreme o realitate probată prin demersuri ce se constituie în tot atâtea mărturii care pun în evidență caracterul complex, aplicativ al formelor de pregătire, iar pentru aceștia o șansă de afirmare și dezvoltare a calităților prospective, creative.

Întro asemenea ambianță de profundă emulație, se înscrie și inițiativa de a antrena studenți de la Facultatea de Sociologie-Psihologie, de Management Financiar-Contabil, Finanțe și Bănci în elaborarea, sub îndrumarea profesorului universitar doctor **Emilian M. Dobrescu**, coordonator, unui *Dicționar de sociologie economică*.

Remarcând valoarea acestei lucrări, prof. univ. dr. **Constantin Mecu**, prorector pentru învățământul economic subliniază, în *Cuvânt înainte*, că *Dicționarul de sociologie economică*, elaborat de 108 autori, studenți, reprezintă un demers de două ori util: pentru studenții autori ai textelor, care își probează capacitatea de a sintetiza pe baza studierii unei bibliografii relevante și de a expune, succint, conținutul unei categorii socio-economice esențiale, din domeniul științelor economice și sociologice, precum și pentru cei interesați să cunoască abordările recente ale acestor categorii socio-economice.

Cei 126 termeni înscrși în dicționar sunt selecționați ținând cont de frecvența lor de folosire în viața socio-economică, în științele economice și sociologice contemporane. Semnificația fiecărui termen (categorie) este ilustrată în manieră multidisciplinară, reliefându-se opiniile nu întotdeauna convergente, ale mai multor cunoscuți autori în domeniul respectiv. Conținutul fiecărui termen este, în multe cazuri, abordat în dinamica pe care a cunoscut-o de-a lungul timpului, precum și în sensurile în care este folosit în prezent.

Pentru domeniul economic, termenii analizați, precum **activitate economică, acumulare, amortizare, autoconsum,**

buget, capital, comerț electronic, competitivitate, comportament al consumatorului, corupție, economie de piață, economie subterană etc., sunt esențiali pentru a înțelege complexitatea economiilor contemporane, gradul lor ridicat de sofisticare, particularitățile cele sunt proprii. Autorii Dicționarului, împreună cu mentorul lor, prof. **Emilian M. Dobrescu**, merită deplina apreciere.

Referindu-se la această lucrare inedită, prof. univ. dr. **Emilian M. Dobrescu** pune în evidență în *Notă asupra ediției* faptul că aceasta a fost realizată pe baza contribuției celor 108 studenți menționați la colectivul de autori – cărora li se cuvin mulțumiri pentru activitatea desfășurată, de-a lungul

Dicționar de sociologie economică

a 3 luni, de documentare în bibliotecă și lucru pe text la seminar, în încercarea de a acoperi o nișă din literatura de specialitate a domeniului – românească și străină – destul de săracă de altfel. Este deci, în primul rând, un auxiliar didactic și de formare profesională.

Acest **Dicționar de sociologie economică** are două înșușiri: este primul din literatura de specialitate românească, primul dicționar de specialitate scris de un cadru didactic și cei mai buni dintre studenții săi, din anul I, de la cele trei facultăți din București ale Universității *Spiru Haret*.

Structurat pe configurarea conținutului unor termeni, concepte de mare actualitate, cum sunt **activ social-economic, macroeconomie, microeconomie, consens, control social, cost economic, cost social**, Dicționarul depășește limitele unor stricte definiții, aducând informații și repere mai ample, cu trimiteri la surse bibliografice care ajută la aprofundarea și interpretarea definițiilor respective într-un

context mai larg. Așa, de pildă, structurând termenul de **calitatea vieții**, ce cuprinde totalitatea condițiilor care asigură integritatea vieții sociale, satisfacerea cerințelor de ordin social-economic, legate de nivelul material și spiritual, care să permită păstrarea unui echilibru și desăvârșirea continuă a personalității umane, Dicționarul prezintă și politicile sociale privind calitatea vieții – condițiile de muncă, de viață, protejarea grupurilor defavorizate, asigurarea satisfacerii nevoilor educaționale, de sănătate, spirituale care pot fi realizate prin învățământ, cultură, asistență, petrecerea timpului liber -, direcțiile în care au fost efectuate cercetările în acest domeniu vital pentru a pune în evidență standardele de dezvoltare a societății, precum și tipurile de indicatori care definesc noțiunea.

Un registru tematic care acoperă nu numai definiția termenului ca atare, dar complinește conținutul sintagmei **comerț electronic**, prezintă condițiile în care a apărut, impactul major asupra evoluției economiei și a societății, semnificația industriei comerțului electronic, detaliind avantajele comerțului pentru client – commoditate, opțiuni multiple, informații ușor de găsit – și pentru comerciant – atragerea de noi clienți, creșterea volumului de vânzări, vânzare la cerere, cheltuieli reduse de inventariere și de operare. De asemenea, sunt evocate rațiunile principale care stau la baza utilizării comerțului electronic – inițierea unei noi strategii de marketing, protecția consumatorilor, sporirea vânzărilor.

Bogate și interesante surse bibliografice, cu trimiteri la lucrări de referință de actualitate, întregesc conținutul Dicționarului, conferindu-i un plus de rigoare științifică, de valoare, de credibilitate.

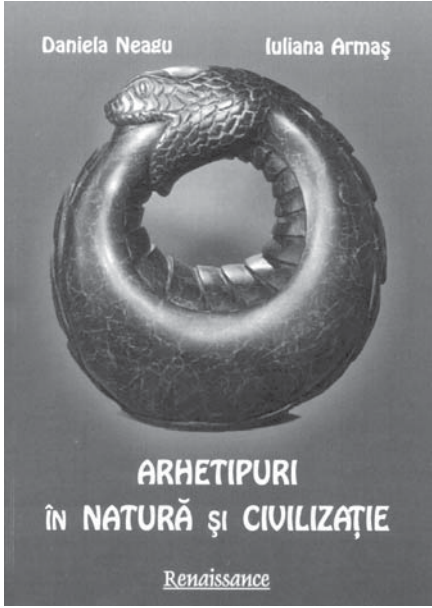
Iată câteva argumente care demonstrează calitățile *Dicționarului de sociologie economică*, oportunitatea și utilitatea elaborării lui, precum și competența celor care au participat la elaborarea lui.

Adela DEAC

Lansarea unei cărți de avangardă

„Dumnezeu nu poate fi cunoscut în sine, ci doar prin formele în care el se revelează celui care îl cunoaște. El se revelează în forme diferite în funcție de capacitatea celui care îl cunoaște” (din înțelepciunea transmisă de Sfântul Ioan Gură de Aur). Cu alte cuvinte, cu

cât este mai evoluat sistemul care cunoaște, cu atât mai evoluate sunt formele în care el se face cunoscut. Aceste forme sunt cu atât mai subtile, cu cât sistemul care le percepe este mai evoluat.

În deschiderea reuniunii de lansare a cărții a luat cuvântul, mai întâi, **Sorin Alexandru Șonte**a, directorul Editurii *Renaissance* care a

O interesantă carte de memorialistică

istoria poate fi cunoscută doar cercetând documentele. Cu atât mai mult istoria recentă căreia, fiindu-i contemporani, prindem adesea că-i și înțelegem profunzimile, resorturile intime. Când, însă, explicațiile ne parvin de la martorii evenimentelor, de la cei care au participat direct la realizarea lor, descoperim fațete noi ale aceleiași realități, care ar fi rămas uitate dacă lucrările memorialistice (sau jurnalele) nu ni le-ar dezvălui. O astfel de carte este cea semnată de dr. Constantin Olteanu, „File din istoria Bucureștilor – însemnările unui primar general”, apărută în condiții grafice excepționale la Editura Aldo.

Născut la 5 iulie 1928 în comuna Vulcana Pandeale, județul Dâmbovița, Constantin Olteanu absolvă Academia Militară (în 1956) cu „Diploma de merit”, intrând trei ani mai târziu, în corpul ofițerilor superiori. După numai 10 ani este colonel. Încă din 1959 își ia licența la Facultatea de Istorie a Universității din București, fiind, din 1964, doctor în istorie. Autor a peste 100 de lucrări (proprii sau în colaborare), se plasează între numele de rezonanță ale domeniului. A fost ministru al apărării naționale iar în perioada decembrie 1985-mai 1988, primar general al Capitalei; asupra acestui interval de timp s-a aplecat în noua sa carte, un volum ce abundă în informații, un volum în care detaliile ne aduc mai aproape de o epocă în care au avut loc mari și importante împliniri dar și excese ce erau resimțite de întreaga societate, un volum care ne aduce în preajma cuplului

prezidențial de atunci dar și în atmosfera înghețată, apăsătoare, grea care se instăpânise după 1980.

Fie că se referă la istoria orașului sau la construcțiile realizate (Casa Poporului ori

cartierelor de locuințe), fie că vorbește despre metroul bucureștean sau amenajarea râului Dâmbovița, ca și despre vizitele efectuate în Capitala țării de către șefi de state, de guverne și de partide, dr. Constantin Olteanu ne

publicat această lucrare. Ni s-a reamintit, cu acest prilej, că Editura *Renaissance* are un profil academic, că realizările, dar și proiectele sale sunt remarcabile și au o influență din ce în ce mai largă asupra cititorilor. A luat apoi cuvântul prof. univ. dr. **Mihaela Minulescu**, decanul Facultății de Sociologie-Psihologie a Universității *Spiru Haret*, care, într-o prezentare doctă, dar caldă, vibrantă, s-a referit pe larg la conținutul cărții, la semnificația ei multă în planul științei, dar și al artei, religiei și chiar al evenimentelor din social. Considerațiile sale despre *arhetip* ca structură de bază a vieții și despre valoarea formativă pentru psihic pe care o întrunește *matricea arhetipală* au evidențiat una dintre ideile fundamentale ale acestei cărți, anume aceea că întreaga evoluție cosmică se desfășoară după același model, iar această „schemă” primordială de evoluție a universului și a mediului terestru poate fi definită, cu o terminologie luată din psihologia analitică, axa Eu-Sine, conștientizată abia la nivelul ființei umane. Dominate de o emoție evidentă, dar reconfortantă, tinerele autoare, **Daniela Neagu** și **Iuliana Armaș**, au vorbit despre procesul de elaborare a cărții, despre felul cum și-au completat eforturile de creație și despre unele dintre semnificațiile celor două părți ale lucrării: *De la Ouroboros* (simbol al întregului, reprodus pe coperta 1) la *Buddha* și *Amprente arhetipale* (arhetipul religiei, arhetipul artei, arhetipul naturii, arhetipul științei).

Librăria Teatrului Național *I.L. Caragiale* a oferit acestei lansări de carte o ambianță remarcabilă, grație volumelor (românești și străine) expuse vânzării, de la cele mai vechi și mai rare ediții la cele mai recente, din multe domenii ale culturii.

Mihai IORDĂNESCU

ECONOMETRIA, această golgota modernă a spiritelor alergice la abstracția matematică

Prof.univ.dr. Gheorghe ZAMAN,
Membru corespondent al Academiei Române

Recunoaștem sau nu, orice apariție editorială reprezintă, de bună seamă, un gest temerar, un fel de *act sinucaș* din partea autorului, mult prea grăbiți și, deci, vulnerabil în fața neprevăzutului, dar și a susținătorilor din umbră, de regulă, persoane oneste și cultivate, cu fler și cu un pronunțat simț al premoniției. Există suficiente exemple care probează concludent că, nu o dată, aceștia din urmă au beneficiat de șansa de a-și *aplauda* protejați în momentul în care intrau în cetate prin *ușa din față*, ca notorietăți în domeniu. Bucurie fără margini, dacă avem în vedere adevărul, potrivit căruia drumul spre glorie nu este lipsit de obstacole și de bariere ridicate cu exces de zel din interese obscure de mediocritatea devenită, între timp, și agresivă și numeroasă; lipsa de implicare justifiătră a comunității academice și universitare, a societății civile în ansamblul său, echivalează, în astfel de situații, cu resemnarea și înstrăinarea, cu pierderea definitivă a unor reale valori și repere profesionale și morale, atât de necesare într-o tranziție social-economică tot mai complexă și mai dinamică, minată din interior de nonvalori deghizate în tot felul de căpușe, amplificând provocările și sfidările momentului într-o progresie geometrică, pentru a folosi expresia în acord cu problematica lucrării recenzate.

Experiența de până acum arată că astfel de împrejurări – lansarea unei cărți – pot deveni, uneori, importante și inspirate evenimente științifice și autentice acte de cultură, spirituale, cu puternice reverberații în conștiința cititorilor și a exegeților. După cum, alături, sunt doar momente neutre, de rutină, lăsând în seama timpului să confirme dacă pot contribui sau ba la îmbogățirea cunoașterii și a praxisului, inclusiv în plan metodologic. Cum nu putea fi exceptată de la această *regulă de aur*, lucrarea recent publicată de selectiva editură a Universității sibiene, elaborată de reputați și titrați cercetători – **Popescu Ion**, **Ungureanu Laura** și **Muscalu Emanoil**, recunoscuți pentru contribuții în domenii de maximă generalitate și sinteză, precum

previziunea, managementul simbolic și neconflictual, teoria deciziei ș.a., stărnește încă de la început un mare interes din partea cunoscătorilor, specialiști, masteranzi, doctoranzi și, nu în ultimul rând, studenți, îndreptați – credem noi – cel puțin din câteva rațiuni.

În primul rând, pentru motivul că progresul în societatea contemporană, informatizată, cunoscută și sub denumirea de *societatea cunoașterii*, este strâns legat de realizarea a nenumărate obiective de ordin conceptual sau calitativ în diferite sectoare ale creației materiale și spirituale, imposibil de atins fără elite, fără o pregătire sistematică și permanentă a formatorilor și a receptorilor deopotrivă. De altfel, cerințele și exigențele momentului, dar, mai cu seamă, cele viitoare impun o nouă mentalitate (atitudine) cu privire la obținerea calificării și a competenței profesionale. Mai explicit, este vorba de *formarea expertului în economie*, persoană cu o vastă cultură economică, în măsură să-i confere resurse polivalente, șanse complementare cu valoare de paradigmă. Una, a *specializării într-un segment concret de activitate*: finanțe, bănci, contabilitate, comerț ș.a. Alta, a *flexibilității și reconversiei profesionale* rapide, în conformitate cu modificările survenite pe piața muncii, care să permită integrarea fără șocuri majore în comunități organizate, producătoare de bunuri și servicii cu parametri superiori, personalizați pe gustul și preferințele nemijlocite ale beneficiarilor. Ambele au la bază însă, *extinderea instrucției și educației la întreaga scară de existență a omului*, adică pe toată perioada vieții, concomitent cu asimilarea fără întrerupere a ceea ce este nou și viabil în știință și în tehnologie, în cunoaștere în general.

În al doilea rând, întrucât metodele clasice sau tradiționale fac față cu greu complexității mereu crescânde a proiectelor și a deciziilor, a cerințelor sporite privind obținerea de succese în afaceri, într-un mediu concurențial fără precedent, tot mai turbulent din cauza intereselor unilaterale ale mai marilor vremii. Din această perspectivă, rezolvarea problemelor economice este o luptă cu timpul și cu eforturile materiale sau

costul, cu eficiența socială, tehnologică și ecologică, morală și juridică. Tendințele negative care conduc la depășiri de termene și costuri, se manifestă, uneori, tot mai intens pe măsura avansării lucrărilor, iar singura cale de evitare sau atenuare a lor este folosirea unor metode științifice de previziune – planificare, decizie și control, chiar dacă acestea presupun utilizarea de teorii și concepte matematizate, sofisticate, care au *torturat* nenumărate generații cu conștiințe, considerându-le veritabile suplicii, *golgote* sau piscuri extrem de greu, dacă nu imposibil de escaladat. Capacitatea de a sesiza la timp tendințele majore din evoluția evenimentelor, proceselor și

ECONOMETRIA sau știința de a cunoaște și proiecta viitorul

Popescu Ion
Ungureanu Laura
Muscalu Emanoil

fenomenelor din natură și din societate, de a cunoaște anticipat starea lor în orizontul timp viitor și impactul pe care îl pot produce asupra comunităților umane organizate, a societății în general, au devenit deja condiții nu numai necesare, ci și obligatorii pentru fundamentarea, adoptarea și înfăptuirea strategiilor sau politicii dezvoltării în varii domenii, la nivel micro și macro-social.

În al treilea rând, deoarece în etapa actuală de dezvoltare social-economică, pe lângă extraordinara complexitate a tuturor activităților consacrate realizării de bunuri se ridică cu deosebită acuitate și *problema resurselor materiale*, de a căror limitare suntem nevoiți să ținem mereu seama. Din câte îndeobște se cunoaște, crizele economice au la origine și problema resurselor limitate ceea ce declanșează crize energetice și ecologice succesive cu influențe asupra întregii economii. Acestea și altele de aceeași natură impun cu necesitate folosirea metodelor științifice de abordare și soluționare pe care le ridică practica

structură rațională, deductivă și inductivă, mai ales în contextul economic actual din țara noastră, este binevenită, așteptată și necesară totodată. Conținutul său este foarte interesant din punct de vedere teoretic și deosebit de util în aplicații, având în vedere interpretările cu caracter economic ale rezultatelor strict matematice, de sorginte abstractă, filosofică mai largă; reprezintă o analiză atât de natură cantitativă, cât și calitativă a fenomenelor economice actuale, fundamentată pe dezvoltarea recentă a teoriilor matematice și pe interpretarea datelor în conexiune cu metodele de inferență statică adecvate.

În sfârșit, în al cincilea rând, avem în vedere *eleganța și acuratețea textului*, logica demersului teoretic și aplicativ, a metodologiei, în deplin acord cu terminologia specifică, ceea ce elimină echivocul și confuziile, înțelegerea și cunoașterea parțială.

Pentru a respecta regulile specifice oricărei recenzii, se cuvine făcută precizarea că lucrarea de față este concepută în patru

capitole, decurgând logic unul din celălalt. Primul dintre ele, intitulat *Ce este econometria?*, familiarizează cititorul cu terminologia specifică, introducându-l în problematica structurală și metodologică. Tot aici, econometria este prezentă ca un compartiment al științelor economice, care, bazându-se pe modele statistico-matematiche, conferă rigoare studiilor vizând creșterea, dezvoltarea și progresul în viitor prin calcule directe, măsurători, tehnici de estimare și verificare, prognoze.

Al doilea, denumit *Funcții și ecuații econometrice*, prezintă elementele de operaționalizare ale științei destul de abstracte, dar care contribuie la cunoașterea, proiectarea și înfăptuirea viitorului, apelând la cunoștințe logice, raționale (funcții și ecuații) matematice în scopul cuantificării evenimentelor, fenomenelor și proceselor din natură și din societate. Sunt prezentate, aici, o mulțime de elemente, prin excelență abstracte, care pot contribui efectiv la soluționarea problemelor specifice gândirii și acțiunii prospective.

Capitolul al treilea – *Econometria: metodă de cercetare cantitativă* – abordează exhaustiv probleme și aspecte legate de măsurarea (preocuparea esențială a econometriei) și, în general, de exprimarea – prin numere – a unor anumite caracteristici și particularități ce privesc economia, bazele teoretice și metodologice ale acestei discipline. Alături de teoria probabilităților, a echilibrului și a estimației, sunt evidențiate atât elemente de dinamică neliniară, teoria bifurcației, a catastrofelor, cât și de teoria haosului (ceea ce constituie un element de noutate într-o carte de econometrie !). Aceste noțiuni sunt prezentate într-o formă unitară și accesibilă, care scoate în evidență atât utilitatea lor, cât și modul cum se aplică în situații concrete, cu ajutorul modelelor și al scenariilor; valoarea teoretică și practică rezidă în faptul că, pe lângă rezultatele matematice, autorii oferă cititorilor date și interpretări economice relevante, semnificative. Este important de remarcat, de asemenea, compatibilitatea rezultatelor numerice obținute cu situații economice reale, ceea ce dovedește importanța și eficiența demersului propus. Astfel, cu ajutorul sistemelor dinamice este surprinsă evoluția ciclică, regăsindu-se cele patru momente clasice specifice: criza, depresionarea, reluarea și expansiunea.

Interpretarea economică a rezultatelor teoretice (spre exemplu, în cazul modelului de publicitate) duce la regăsirea „spiralei publicității”, frecvent invocată de economiști, confirmându-se din nou corectitudinea metodelor folosite, dar, mai ales, utilitatea acestora pentru economiști, aflați mereu în căutarea de soluții optime.

Capitolul al patrulea, *Modele econometrice*, favorizează înțelegerea și cunoașterea acestor abstracții privity ca strategii de creștere și dezvoltare economică,

cât și a unor elemente esențiale, fundamentale vizând procese și mecanisme mult mai nuanțate și mai subtile, precum dezvoltarea durabilă sau sustenabilă, mondializarea sau globalizarea ș.a. Un subcapitol important examinează previziunea creșterii economice, pledându-se în favoarea folosirii indicatorilor (atât economici, cât și statistici) în fundamentarea, elaborarea și punerea în operă a studiilor prospective.

Pe lângă metodologia complexă utilizată, lucrarea este susținută și de o bibliografie corespunzătoare, recentă, de calitate, care include lucrări fundamentale, cu adevărât de referință din literatura de specialitate.

În concluzie, lucrarea se dovedește deosebit de complexă, conținând rezultate și contribuții originale într-un domeniu interdisciplinar, ceea ce pune în evidență competența și soliditatea cunoștințelor, experiența și profesionalismul autorilor, preocuparea acestora pentru rigoarea terminologică și a excursului, ca premise fundamentale ale eliminării confuziilor, ale însușirii unui subiect și așa suficient de abstract și de amplu în structură și conținut. Acestea ar fi doar câteva din motivele pentru care apreciem că lucrarea *Econometria* sau știința de a cunoaște și proiecta viitorul nu trebuie să lăsească de pe masa de lucru a specialiștilor în economie ori a celor ce se află în plin proces de pregătire și formare a unei cariere de economist; recomand cu căldură tuturor intelectualilor cu preocupări mai mult sau mai puțin sistematice și permanente în estimări, predicții, prognoze, planificare și programare, având convingerea că este o lucrare de certă valoare științifică și pragmatică, în care se îmbină armonios, complementar, metodele clasice cu cele moderne, în încercarea de a evita disfuncțiile, distorsiunile și dezechilibrele din activitatea prezentă și viitoare, compatibilă cu exigențele și cerințele, cu standardele internaționale, universale. Îmi face plăcere să subliniez, de asemenea, valoarea didactică, pedagogică, metodologică a lucrării, autorii reușind să asigure consistența și claritatea demersului, prin îmbinarea fericită a accesibilității demonstrațiilor și exemplificărilor, mai mult decât convingătoare, cu rigoarea conceptelor intrinseci, prin definiții și structură abstracte, matematizate, aspecte, după cum se știe, care au *pasionat* și *terorizat* deopotrivă pe mulți dintre noi în perioada studiilor și a obținerii competenței profesionale și manageriale.

* Popescu, I., Ungureanu, L., Muscalu, E., *Econometria sau știința de a cunoaște și proiecta viitorul*, Editura Universității „Lucian Blaga” – Sibiu, 2004

Managementul modern la debutul economiei bazată pe cunoaștere

Lect. univ. dr. Maria GÂF-DEAC
Facultatea de Finanțe și Bănci

În ultima perioadă în mediul politic, economic și strategic românesc au avut loc numeroase dezbateri și confruntări privind subiectul economiei de piață funcțională pentru țara noastră, ca rezultat al aprecierilor făcute în Raportul de țară dat publicității de către UE, la Bruxelles, în octombrie 2004.

În context, este util să se examineze acest calificativ și, fără îndoială, se pot obține elementele necesare cu rol de „caracterizare”, pentru corecții și planificarea avansului economiei românești în marea economie mondială.

În schimb, în egală măsură se dovedește a fi importantă analiza noului conținut al economiei, așa cum este ea operaționalizată pe plan mondial, prin care conceptul suferă modificări fundamentale, cu efecte pe termen mediu și lung, ceea ce determină abordarea „**funcționalității**” dintr-o perspectivă modernă, actualizată.

Evoluțiile politice și economice în plan național, internațional și global sunt pe cale de a genera în România, în etapa de față, cerințe noi de definire și redefinire a viziunilor pragmatice, eficiente și cu efecte în timp real, spre a obține statutul funcțional dorit în contextul integrativ european.

Avansul României prin simpla raliere la tendințele generale nu poate fi suficient, persuasiv și cu atât mai mult eficient pentru cei cu care ne aflăm în spațiul european în parteneriat.

Partenerii așteaptă între ei să se producă acte de contribuție pentru avans.

Simpla prezență „în familia” țărilor care, de exemplu, acced din structurile euro-atlantice nu conferă gir de superioritate față de entități sau țări din afara spațiului supus procesului de integrare.

Mai mult chiar, în privința problematicei economice și a dezvoltării, este posibilă stagnarea stării și statutului național al țării noastre în noul peisaj european.

Tranziția/emergența economiei convenționale

Creșterea economică modernă la începutul secolului XXI se bazează pe cunoaștere. Teza aceasta induce **informația** în câmpul economic mondial, care devine element în sine, cu posibilitatea de a intra în rândul resurselor de natură economică. Într-un astfel de context, se constată că modul de utilizare a informației în procesul de înglobare a acesteia în produsele materiale, fizice este fundamental diferit de cel tradițional.

Această schimbare poate fi percepută ca:

- o tranziție spre noi etape ale dezvoltării societății post-industriale;
- o urgență a noilor căi pe care avansează sau ar trebui să avanseze economia.

Ambele percepții ar putea determina prin consecințele lor acționale noul tip de economie, și anume cel bazat pe cunoaștere. În context, sunt necesare abordări moderne, noi pentru managementul sistemului de obiective economice pe diferite niveluri.

Noua concepție a capitalizării firmelor

Spațiul pieței determină evoluția fizică și structurală a capitalului unei firme moderne.

Capitalizarea are un cost. Acțiunea de capitalizare în sine nu este redundantă și nu se bazează pe izvoare excesive.

Se constată frecvent că piețele de capital sunt în egală măsură depozite, areale de triaj a capitalurilor spre locații în care pot incuba.

Structura și valoarea capitalului – ca expresii de tip „categorii” – se recorelează în condițiile apariției la orizont a ceea ce se numește „noua economie”. În particular, devine tot mai importantă cuantificarea structurii și valorii capitalului intelectual, ca aport în locația fundamentală operațională a întreprinderii. Managementul, licențele deținute, cultura în firmă, abilitatea de adaptare, contactul cu exteriorul (clienți, intrări, ieșiri), ecologia ș.a. sunt elemente participative la redefinirea structurii și valorii capitalurilor în firme.

Dacă scade capitalul fizic (în valori absolute, unitare), ar trebui să crească partea de capital intelectual.

Creșterea capitalului intelectual al întreprinderii pare a fi sarcina economică de bază a începutului de secol XXI.

Inovația în forme concrete schimbă în proporții perceptibile fizionomia unei firme. De exemplu, antreprenoriatul în domeniul tehnologiilor are ca suport motivațional inovația care trebuie vehiculată, transformată spre a purta pe piețe tehnologiile care au înglobată noutatea.

Economia dobândește astfel noi trăsături de conținut. Noul conținut se referă la prezența accentuată a informației în fenomenele și procesele economice, recunoscută acum ca resursă, respectiv „materie primă” specială, înglobată în produs.

Informația pune în mișcare procesele economice, atunci când, poziționată în întreprinderea-sistem, ea este considerată intrare (*input*), participă la transformări și generează ieșiri (*outputs*). De exemplu, identificând informațional mai mulți participanți la procesul de producție, transformările în valoare absolută vor fi mai ridicate dimensional (ca volum), iar ieșirile mai numeroase (mai multe produse, servicii și clienți consumatori).

Informația poate produce limitări în termenii creșterii sau poate cataliza stărilor dimensionale și calitative.

De aceea, informația joacă rol de resursă de capital.

Informația se regăsește capitalizată și în economia convențională. Fără îndoială, măsurarea este procesul generator de informație. Însă măsurarea înseamnă, într-o anumită accepțiune, evidențiere, ceea ce semnifică latura statică a rezultatelor obținute prin înlăturarea nedeterminării.

Așadar, informația este capitalizată în economia convențională prin laturile sale statice, determinative.

Economia națională (zonală) beneficiază, de asemenea, de informație, tocmai în sens delimitativ,

înfățișând dimensional și evidențiind calitativ procesele la această scară.

Se observă, deci, că informația este prezentă istoric și organic în structura și conținutul operațional al firmei, însă în economia convențională ea este evasi-capitalizată. Mai degrabă este folosită ca un gradient, sau instrument de măsurare ori determinare, spre a se ajunge la corecții (*feed-back-uri*).

Proprietatea intelectuală este plasată acum în câmpul competițional economic. Prețurile pentru garantarea calității, a respectării criteriilor ecologice ș.a. se regăsesc tot mai frecvent ca proveniență din costurile proprietății intelectuale.

Este posibilă deja demarcarea grupurilor de firme care se pot sprijini pe *a)* economia convențională și *b)* economia bazată pe cunoaștere.

Ambele categorii trebuie studiate, evaluate, respectiv cuantificate.

Investiții și antreprenoriat în economia bazată pe cunoaștere

Rulajul investițional este în creștere absolută în timp. Unele sincope, încetiniri sau viteze peste medie

Informația pune în mișcare procesele economice, atunci când, poziționată în întreprinderea-sistem, ea este considerată intrare (*input*), participă la transformări și generează ieșiri (*outputs*). Informația joacă rol de resursă de capital. Este posibilă deja demarcarea grupurilor de firme care se pot sprijini pe *a)* economia convențională și *b)* economia bazată pe cunoaștere. Ambele categorii trebuie studiate, evaluate, respectiv cuantificate.

semnifică neliniaritatea procesului pe intervale scurte și medii de timp. Atractivitatea investițiilor în plan global este, de asemenea, în continuă creștere. În fapt, această nouă atractivitate se datorează imersiunii tot mai accentuate a economiei în cunoaștere.

Cunoașterea semnalează noi nișe, interstiii și locații, fie mai diluate ocupațional cu investiții, fie aflate în restructurare și reabilitare, pentru înnoire prin adaptare, apelând la investițiile inovative.

Cunoașterea dezvoltă inovația, care, la rândul său, schimbă orizonturile planificării și creează debușee pentru locații investiționale noi.

Între capitalizare și antreprenoriat se instituie noi raporturi.

Antrenarea afacerilor (*Business Coach*) revine ca sarcină deopotrivă actorilor economici individuali, cât și celor de grup, privați sau aparținând entității statale. De exemplu, dezvoltarea științelor fundamentale aparține ca responsabilitate preponderentă 1) statului și 2) organizațiilor non-guvernamentale (când statul se derobează complet de acest atribut tactic, într-o strategie deja formulată și convențional acceptabilă).

Nu este exclusă, în nici un caz, atacarea cercetării fundamentale de către actori economici singurari. Totuși, singularitatea executivă în cercetarea fundamentală este pe cale de dispariție. Inventatorul providențial, singular, închis în turnul cetății nu este nicidecum atotputernicul generator al spațiului inovator complex contemporan.

Rezultatele cercetării fundamentale încurajează inovarea. Aceași sarcină a încurajării noului în economie îi revine în plan administrativ, strategic statului.

Informația pune în mișcare procesele economice, atunci când, poziționată în întreprinderea-sistem, ea este considerată intrare (*input*), participă la transformări și generează ieșiri (*outputs*). Informația joacă rol de resursă de capital. Este posibilă deja demarcarea grupurilor de firme care se pot sprijini pe *a)* economia convențională și *b)* economia bazată pe cunoaștere. Ambele categorii trebuie studiate, evaluate, respectiv cuantificate.

Ca atare, în noile condiții enunțate este deja strict necesară creșterea antreprenoriatului în inovare.

Rata creșterii numărului întreprinderilor inovative într-o economie națională (regională) este esențialmente importantă, fiind condiție de avans în noul areal conceptual economic al începutului de secol XXI.

Între științști (în înțeles de formatori de știință) și antreprenori (în înțeles de investitori pentru producție) se produce o recompunere acțională.

Schimbarea structurii capitalizării firmelor este legată de noul raport între antreprenoriatul productiv-economic și cel scientist.

Informația în societatea cunoașterii și evoluția spre economia bazată pe cunoaștere

Între *informație* și *cunoaștere* se manifestă diferențe instrumentale și de expresie. Aceste diferențe sunt legate de competiția pentru *noua cunoaștere* prin *noi informații*. În cadrul competiției se urmărește adjudecarea avantajului. O nouă circulație a informațiilor determină implementarea mai efectivă a cunoașterii.

Firmele vor avea ferestre deschise mai numeroase, întrucât circulația informațiilor este din ce în ce mai diversificată, mai accentuată.

Piața devine un joc cu reguli în continuă transformare și cu limite nedefinite de manifestare în timp.

Actualmente, economia națională și numeroase segmente din economia regională și mondială se află la începutul cunoașterii globale.

În expresie medie, doar 25-28% din PIB-ul unor țări dezvoltate este rezultatul direct, cuantificat distinct, al cunoașterii aplicate, valorizate (în valoare absolută).

Unele confuzii terminologice și accentuări conceptuale neadecvate denaturează cunaticarea fluxului informațional real, atunci când se explică orientarea spre economia bazată pe cunoaștere.

Informația este cheie a cunoașterii, care, la rândul său, devine resursă și, în continuare, cheie a prosperității. De exemplu, *learning-society* (societatea bazată pe învățare) poate genera bunuri și servicii fizice, deopotrivă și virtuale (în cyber-spațiu), ceea ce semnifică participarea la crearea PIB.

Decalajele existente între țări și regiuni limitează accesul la educație.

Cunoașterea, însă, este sprijinită fundamental de educație. Limitarea accesului la educație este sinonimă cu limitarea accesului la cunoaștere. De aceea, la început de secol XXI, orice model de avans spre societatea cunoașterii și orice tipologie de economie bazată pe cunoaștere trebuie personalizate de la țară la țară.

Științele fundamentale cvasipermanent complete în conținut sunt rezultatul cercetărilor fundamentale.

Totuși, în prezent, cu excepția țărilor dezvoltate, numărul cercetătorilor angajați în proiecte de completare a științelor esențiale cu rezultate notabile obținute din cercetările fundamentale este mai redus decât cel ce ar trebui să opereze convențional-normat și acceptat pentru actuala dimensiune a societății umane. Calitatea vieții pare a fi în creștere (ca reflexie a noutăților experimentale și a obiectelor noi puse în rol practic, utilitar), însă mai degrabă sunt lansate standarde, decât structuri (instrumente) fizice de înfăptuire a calității superioare.

Informația „despre informație” este pe cale să atingă praguri critice, de necuprindere fizică pentru structurare spre aplicare. În context, apare pericolul primării acesteia. De aceea, se reține ca importantă distingerea tendințelor în lumea informațiilor.

Așadar, **informația** este *a)* o anume instituție, un fel de „industrie” (în chimie, biologie, fizică ș.a.), sau *b)* o resursă (respectiv „materie primă”), care participă la concretizarea sintagmei „cum să faci bani” și concomitent se autoinclude în „dezvoltare”.

Informația are „dezvoltarea” ca atribut operațional în existența sa cuantificată, personalizată.

Cunoașterea ridică la rang superior de înfățișare și utilizare informația în sine. Ca atare, cunoașterea devine la rândul său resursă. De exemplu, explicarea dezvoltării poate fi efectuată

cu ajutorul informației (atât în plan macroeconomic, cât și microeconomic).

Se manifestă tendința „spre o nouă calitate generală”, însă este deja o certitudine faptul că nu sunt formalizate sisteme coerente de control eficient al acesteia.

Începem să înțelegem procesul general al economiei bazată pe cunoaștere, însă nu îl controlăm suficient și relevant.

În context inovativ, putem afirma că un control efectiv al proceselor și fenomenelor economice bazate pe cunoaștere poate fi realizat tot cu ajutorul cunoașterii.

Aspecte concludive de etapă privind formarea și funcționarea economiei bazată pe cunoaștere (E-BC).

Noua economie (tip E-BC) va promova noi schimbări în lume. Schimbările nu vor fi numai economice, ci în planuri mult mai largi, deoarece economia în sine este provocatoare de schimbări în direcții dintre cele mai diverse și multiplicare în profil local, regional, zonal și mondial (global).

Cunoașterea nu devalorizează. Terminologia în domeniul cunoașterii va suferi schimbări. Anumiți indicatori artificiali referitori la informație vor fi eliminați, pe măsură ce se constată în conținutul și rolul lor reflexia economiei convenționale.

Chiar economia convențională (gradul de prezență a acesteia în mediul economic, utilitatea și puterea de valorizare ș.a.) ar putea deveni un indicator sintetic de înfățișare a conținutului și structurii în timp a E-BC.

Se constată că pentru noi schimbări în lume, la început de secol XXI cunoașterea trebuie reabilitată.

Fiecare economie (națională, regională sau globală) ar putea urmări evoluția modificării proporțiilor în procesul de transformare spre echilibrul operațional adecvat.

Orice activitate economică se naște, crește, se maturizează și intră în declin, până la dispariție.

În condițiile în care actualmente – cu grad corespunzător de simplificare – peste 90% din produsele și bunurile realizate de economia lumii folosesc în acumularea valorică informația, este vizibilă concluzia că sintagma „informația considerată resursă” nu este speculativă.

În ultimii 50 de ani, a devenit evident faptul că informația a schimbat lumea înconjurătoare (cercetătorii și oamenii de afaceri).

Informația științifică și tehnică a fost recunoscută curent ca fiind resursă economică.

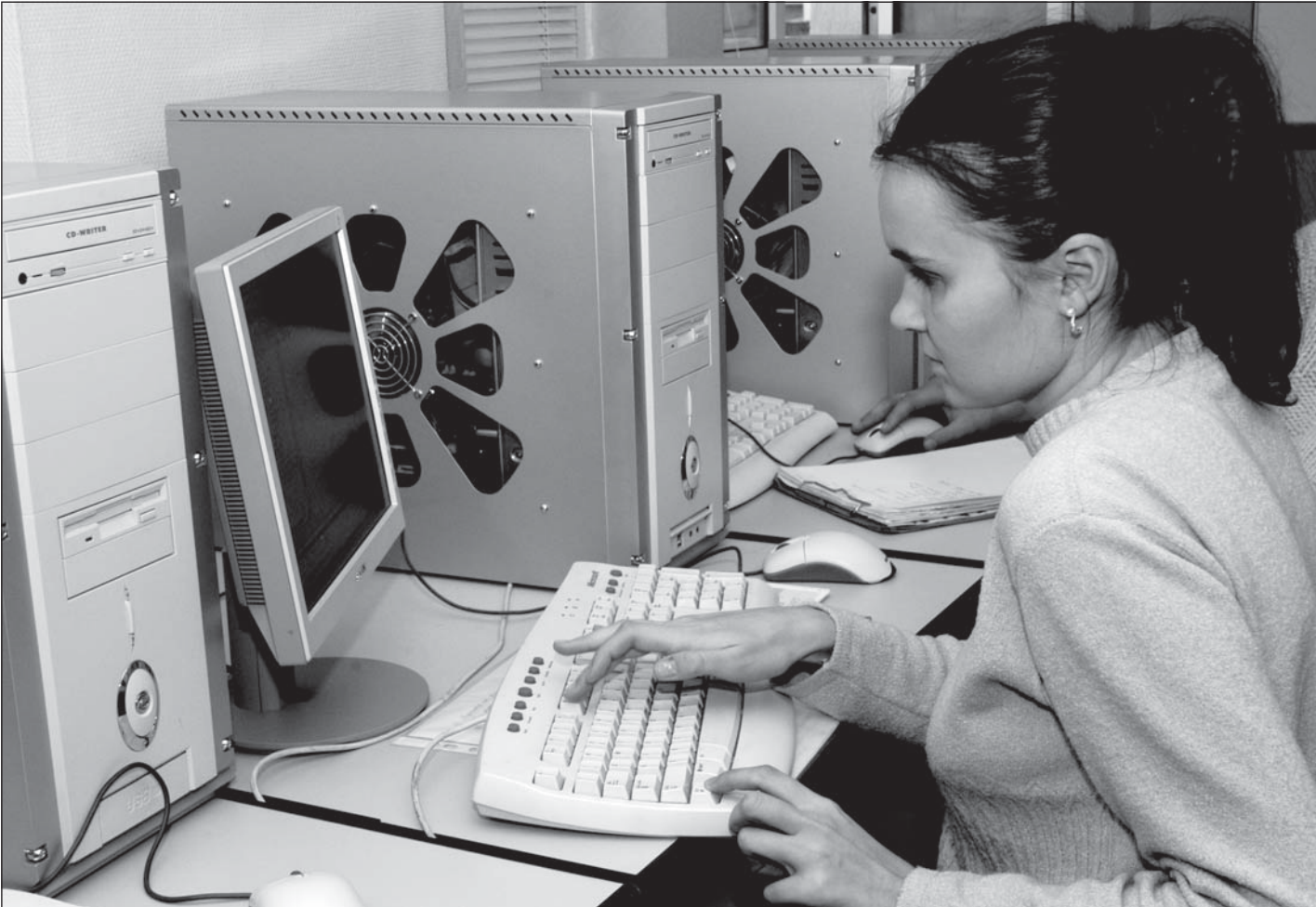
Deci, informația este: *a)* un bun și *b)* poate fi acumulată (transferată, vândută, consumată ș.a.), ceea ce subliniază caracterul său de produs.

În E-BC, informația poate fi:

- 1) comercială;
- 2) necomercială;
- 3) nevandabilă (protejată ca bun sau având caracter de pericol).

Managementul guvernamental al oricărei țări, inclusiv în România, se află în fața procesului de luare a deciziei care să operaționalizeze susținerea unui tip sau altul de informație, în mod continuu sau pe intervale distincte de timp, pentru începerea operaționalizării economiei bazată pe cunoaștere.

Se va constata că accesul la informație nu este la îndemâna oricui, în orice loc (țară) și în orice condiții. Este posibil, însă, ca economia bazată pe cunoaștere să poată diminua sau elimina restricția informațională generalizată la accesul valorizat în timp și spațiu, atunci când producția și reproducția sunt folosite pentru creșteri impuse.

Consultație pentru studenți • Consultatie pentru studenți

Consultatie pentru studenți • Consultatie pentru studenți

Finanțele în economia globală

Prof. univ. dr. Victor STOICA

- Obiectivele corporației
- Maximizarea prețului acțiunilor *versus* maximizarea profitului
- Piețele financiare internaționale

- Piața internațională de capital
- Obligațiunile internaționale^V
- Acțiunile internaționale^{VII}
- Derivatele

Nu maximizarea profitului, ci **maximizarea bunăstării acționarilor** este principalul obiectiv al echipei manageriale care, tradus practic, constă din **maximizarea prețurilor acțiunilor comune** emise de companie, ca rezultat al deciziilor luate. Acest din urmă obiectiv este cel mai important pentru majoritatea corporațiilor, și constituie un motiv operațional rezonabil pe baza căruia să se formuleze decizii, **deoarece numai companiile listate la bursă contează**. Pot exista două situații:

- există companii ale căror acțiuni sunt larg difuzate în piață. Într-o economie competitivă, echipa managerială va fi silită să acționeze într-o direcție care este aproximativ aceeași cu cea a maximizării bunăstării acționarilor. Dacă managerii se depărtează prea mult de la acest obiectiv, ei riscă să își piardă pozițiile privilegiate, prin cumpărarea firmei de către terți („*hostile takeover*”) sau în urma unei lupte pentru putere între acționari și manageri („*proxy fight*”). O preluare ostilă reprezintă cumpărarea capitalului social al companiei de către o altă companie, în ciuda echipei manageriale a celei dintâi; *proxy fight* este o încercare de acaparare a controlului, prin convingerea acționarilor de a vota pentru o altă echipă managerială;

- alte companii au acțiuni (sau părți din capitalul social) sau cel puțin pachetul de control cu un număr mic de acționari (de obicei, dar nu întotdeauna, aceștia sunt membrii familiei fondatoare). În acest caz, managementul este bine ancorat în afacere, și este foarte dificil să se obțină disciplinarea lui prin cumpărare. Cei care dețin un pachet minoritar de acțiuni trebuie să se bazeze pe dorința naturală a celor care au controlul de a maximiza prețul acțiunilor, deci, și bunăstarea tuturor acționarilor, în caz contrar putându-se ajunge la vânzarea pachetului de control.

Exemplu:

Să presupunem că Nortel are 100 de milioane de acțiuni emise și câștigă 400 de milioane \$, sau, altfel spus, 4 \$ per acțiune, iar dvs., ca acționar, dețineți 100 de acțiuni din capitalul social al acestei firme – aceasta înseamnă că partea dvs. de profit este de 400 \$. Acum să presupunem că Nortel vinde 100 de milioane de acțiuni noi și investește fondurile, astfel obținute, în active ce aduc un venit de 100 de milioane \$. Venitul total se ridică astfel la 500 milioane \$, dar profitul pe acțiune (PER) scade la $500 \$ / 200 = 2,50 \$$. În această situație, profitul dvs. este de numai 250 \$, în loc de 400 \$. Dvs. (și alți acționari) ați suferit o diluare a câștigurilor, chiar dacă profiturile corporaționale au crescut. De aceea, dacă toate celelalte sunt constante, și dacă echipa managerială acționează pentru bunăstarea acționarilor actuali, aceasta ar trebui să se focalizeze pe profitul pe acțiune (PER) mai degrabă decât pe profiturile corporaționale.

Sursa: PAUL HALPERN; J. FRED WESTON; EUGENE F. BRIGHAM, 1998 – *Finanțe manageriale. Modelul canadian*, Editura economică, București, p. 16.

În general, prețul acțiunilor firmei depinde de următorii factori: - profitul pe acțiune (PER) previzionat; - periodicizarea fluxurilor de venituri; - gradul de risc al câștigurilor previzionate; - utilizarea creditelor (datoriei); - politica de dividende.

Totuși în lume, majoritatea firmelor sunt conduse după principiul maximizării valorii acestora și, bineînțeles, ele adoptă, cel mai frecvent, forma de corporație.^I

În secolul al XIX-lea piața financiară internațională s-a confundat cu piața financiară din Londra, la care s-a adăugat, între anii 1895 și 1914, piața financiară din Paris. Aceste două piețe financiare redistribuiau economiile provenite din străinătate și de la populație. După primul război mondial, a apărut piața financiară din New York, iar căderea ei în 1929 a marcat începutul marii crize economice. Cea mai mare parte a exporturilor de fonduri pe termen lung se efectua, cu toate acestea, în afara pieței: donații, ajutoare multilaterale, investiții directe, credite.

Piețele financiare au nu numai rolul de a dirija disponibilitățile de capitaluri către agenții economici de pe piața internă, dar și de pe piețele altor țări, fapt care a dus la formarea pieței financiare internaționale. Piețele financiare internaționale și-au dezvoltat propriile lor structuri și sunt complementare piețelor financiare naționale, care, în acest nou context, asigură deplasarea de capitaluri financiare de pe piețele cu disponibilități mari spre piețele cu *absorbție rentabilă*.

O piață financiară internă funcționează ca piață internațională atunci când o parte din activele financiare disponibile pe termen mediu și lung sunt plasate pe piața financiară a altei țări sau, invers, când necesitățile de capitaluri ale unor entități sunt acoperite din străinătate. Desigur, funcționarea unei astfel de piețe financiare presupune, pe lângă o disponibilitate importantă de **capitaluri financiare** și faptul ca ele să fie exprimate într-o **monedă liber convertibilă** care să fie liber utilizabilă și

transferabilă. De asemenea, vor trebui să existe **intermediari financiari** cu o mare experiență și o **rețea de corespondenți** în străinătate, precum și o **legislație** care să asigure o liberă circulație a capitalurilor financiare și a profiturilor și, nu în ultimul rând, o **fiscalitate preferențială** în ceea ce privește tranzacțiile financiare internaționale.^{II}

Dacă în anul 1960 singura piață de emisiuni străine era la New York, trei ani mai târziu apar primele emisiuni euroobligatare, pentru ca, numai după încă doi ani, să se dezvolte rapid eurocreditele.

Dezvoltarea pieței financiare internaționale constituie o consecință a necesităților manifestate de investitori și de cei care doresc să-și plaseze capitalul financiar. Băncile internaționale au un rol important în dezvoltarea acesteia și a procedelor de emisiune.

Piețele financiare internaționale cuprind două componente:

- a) ansamblul piețelor financiare ale țărilor care aprobă, sub rezerva unor reglementări, emisiuni de titluri financiare străine, ca și tranzacții cu titluri financiare străine;
- b) piața eurocapitalului, pe care împrumuturile pe termen mijlociu și lung sunt eliberate într-o monedă care nu este obligatoriu cea a împrumutătorului și nici a celui care se împrumută și, deci, plasamentul este efectuat în funcție de economiile provenind din mai multe țări, intermediate de un sindicat bancar internațional. Când piața eurocapitalului se sprijină puternic pe piețele financiare naționale, aceasta

În concepția anglo-saxonă, finanțele constau din trei domenii interdependente: 1) **piețele monetare și de capital sau finanțele la nivel macro**, care operează cu multe dintre conceptele prezentate în macroeconomie; 2) **investițiile**, care se concentrează asupra deciziilor individuale sau a celor ale instituțiilor financiare, cum ar fi fondurile mutuale și cele de pensii, vizând alegerea diferitelor valori mobiliare din care să se poată forma portofoliul; și 3) **finanțele manageriale sau corporaționale**, care implică managementul firmelor.

nu este perfect independentă. Autonomia ei rezultă din natura operațiilor și din modul de funcționare.

Piețele financiare internaționale sunt piețe fără patrie, anonime și instabile. Prețurile curente și dobânzile sunt foarte oscilante, în funcție de moneda-suport și de conjuncturile economice. Aceste piețe nu sunt controlate decât indirect, la nivelul piețelor naționale și pe baza unor criterii naționale.

Prin masivul capital financiar antrenat, aceste piețe influențează capitalul financiar destinat investițiilor naționale, producând următoarele efecte:

- **efectul de structură**, care constă în transformarea veniturilor economisite la nivel național în capital străin. Fonduri financiare provenite din țările din Orientul Apropiat, America Latină și din alte țări în curs de dezvoltare alimentează piața financiară a țărilor dezvoltate industrial. Emisiunile de titluri financiare internaționale permit, adesea, realizarea de investiții în mod direct în țările dezvoltate;
- **efectul dobânzii**, care constă în creșterea ratei dobânzii, cu incidență asupra investițiilor naționale;
- **efectul de lichiditate**, care reprezintă rarefierea capitalului național al unor țări.

Din anii 1970 s-au înregistrat primele informații mai consistente despre piețele internaționale de capital, ca expresie a expansiunii lor uriașe în această perioadă: de la niveluri foarte reduse în anii 1960, fluxurile de capital privat au crescut, la nivelul anului 1997, până la un total net al noilor emisiuni de împrumuturi și obligațiuni internaționale de 890 miliarde de dolari, iar stocurile de credite și obligațiuni în circulație au fost, în luna martie 1998, de 7.635 miliarde de dolari.

Investițiile internaționale de portofoliu au cunoscut un puternic trend de diversificare, în special pe piețele de capital europene, americane și asiatice. Dacă în 1974, Bursa de la New York reprezenta 60% din piața mondială, cu o capitalizare bursieră de mai puțin de 1 miliard de dolari, în 1995 ponderea acesteia a scăzut la circa 30%. La sfârșitul anului 1997 capitalizarea bursieră mondială crescuse deja de circa 18 ori față de anul 1974, iar piețele americane, europene și asiatice își împart aproape echitabil cotele de piață. Dar, privită la nivel național, piața de capital americană este cea mai internaționalizată, secondată fiind de piața daneză^{III}.

Cu toate că o piață internațională de capital complet integrată rămâne încă extrem de greu de realizat, o *strategie de diversificare internațională* aduce investitorilor profituri potențiale mai mari, în timp ce riscul total al portofoliului scade. În general, diversificarea internațională prezintă avantajele creșterii profiturilor potențiale și diversificarea riscului de piață, dar și dezavantajele creșterii volatilității portofoliului, al confruntării cu riscul de curs^{IV}.

Într-o perspectivă mai largă, influența triumphiului New York – Tokyo – Londra se extinde și asupra altor centre bursiere și, mai ales, asupra acelor centre financiare din regiunile aflate sub impactul economic al celor „trei coloși”. Cu alte cuvinte, fiecare dintre cele trei centre bursiere reprezintă, prin ele însele, un centru al unei regiuni subordonate financiar: New York – pentru Canada și America Latină; Londra – pentru piața financiară europeană; Tokyo – pentru piețele financiare din Asia de Sud-Est.

După 1960, o dată cu expandarea împrumuturilor bancare internaționale s-au înmulțit, chiar într-o proporție mai mare, și emisiunile de obligațiuni internaționale. De atunci dețiază majoritatea clară a euroobligațiunilor în totalul emisiunilor de obligațiuni internaționale. În perioada menționată, țările în curs de dezvoltare au avut o participare mult mai redusă de obligațiuni internaționale.

Obligațiunile internaționale^{VI} constituie o parte în creștere a piețelor mondiale de capital, deoarece reprezintă o metodă ieftină și eficientă de a strânge fonduri. Parțial, acesta este rezultatul tendinței către dezintermediere, prin faptul că relațiile se stabilesc direct între cei care economisesc și cei care împrumută bani, în loc să fie intermediare de bănci. Se reduc astfel costurile de operare, iar tranzacțiile pot fi adaptate la nevoile specifice ale clientului. Chiar dacă aceasta reprezintă o îndepărtare de sistemul tradițional de împrumut bancar, băncile au adesea un rol esențial în pregătirea și subscrierea respectivelor emisiuni de obligațiuni. O astfel de afacere este atractivă pentru bănci, întrucât prezintă o „rezervă ascunsă” (adică nu este inclusă în activele și pasivele standard ale băncii), deci nu este supusă restricțiilor pe care băncile centrale le aplică, în fiecare țară, asupra portofoliilor băncilor.

Măsura în care piețele naționale de acțiuni sunt transformate de globalizarea financiară poate fi evaluată prin:

- numărul și capitalizarea totală a companiilor străine cotate la fiecare bursă națională și numărul companiilor naționale care au urmărit cotearea la bursele străine;
 - valoarea acțiunilor interne deținute de investitori străini;
 - valoarea acțiunilor străine deținute de investitori interni (pot fi luate în calcul atât acțiunile cotate la nivel local, cât și acțiunile cotate numai la bursele străine);
 - valoarea și rețelele transnaționale care facilitează aceste tranzacții internaționale.
- Deși emisiunile și tranzacțiile cu titluri străine s-au intensificat nu numai la Bursa din Londra, ci și la alte burse, ele constituie o mică parte din activitatea bursieră. Emisiunile respective includ euroacțiuni, similare euroobligațiunilor și altor emisiuni internaționale – de exemplu, unele programe de privatizare au emis acțiuni la nivel internațional și, cu toate acestea, emisiunile internaționale de acțiuni au o pondere redusă în comparație cu cele naționale.

Cu toate că acțiunile internaționale sunt importante în cadrul fluxurilor transfrontaliere de acțiuni, o sursă mult mai vastă a fluxurilor apare atunci când investitori dintr-o țară cumpără acțiuni la bursele străine; e posibil ca aceste acțiuni să fie emise doar la bursa din țara respectivă, însă investitorii străini pot cumpăra, și chiar o fac. De la sfârșitul anilor 1980, fluxurile nete de acțiuni au crescut considerabil, nivelul ridicat de activitate fiind determinat de investitorii care încearcă să-și diversifice portofoliile pe plan internațional. O dată cu dispariția controalelor asupra capitalului și cu împușinarea restricțiilor asupra investitorilor instituționali, în special fondurile de pensii și companiile de asigurări și-au diversificat rezervele de acțiuni la nivel internațional. Nivelurile ridicate ale totalului tranzacțiilor pe aceste piețe oglindesc faptul că investitorii instituționali tranzacționează intens acțiuni peste hotare. O proporție din ce în ce mai mare din aceste fluxuri este investită în acțiuni emise de companii localizate în țări în curs de dezvoltare.

După 1980, tranzacțiile financiare s-au extins și în zona noilor instrumente financiare, îndeosebi derivatele^{VIII} ca: futures, contracte cu opțiune și swaps^{IX}.

Intensitatea comerțului cu derivate a crescut de la mijlocul anilor 1980, contractele în circulație sporind de peste șapte ori, ajungând la circa 10.000 de miliarde de dolari, în timp ce contractele OTC (Over-The-Counter) au sporit chiar mai repede, atingând mai mult decât dublul pieței tranzacționate la bursă. În prezent, valoarea națională în circulație a derivatelor este mai mare decât PIB-ul mondial.

O piață globală pentru produse derivate este în formare, pe măsură ce tranzacțiile transfrontaliere între principalele piețe naționale elimină efectiv barierele dintre acestea.

În concluzie, internaționalizarea piețelor și tendința de evaluare a averilor în titluri de valoare au determinat

schimbări în lumea globală de o natură fără precedent. Este puțin probabil ca lucrurile să se oprească aici. Finanțele sunt oportuniste și, prin urmare, imprevizibile. Zenitul cunoașterii frizează ridicolul: în secolul cunoașterii nu știm ceea ce va fi mâine.

^I Corporația este o persoană juridică, ce poate încheia contracte și poate avea bunuri în proprietate. Este separată și distinctă față de proprietarii sau managerii săi. Această separație conferă corporației trei avantaje majore: (1) *are o viață nelimitată* – poate continua să existe după ce primii proprietari sau manageri nu mai sunt în viață; (2) proprietatea poate fi divizată în părți de capital social, care poartă numele de acțiuni și *care au posibilitate de transfer mult mai mare* decât părțile sociale într-un parteneriat; și (3) este prevăzută cu *răspundere limitată*.

^{II} ALEXANDRU OLTEANU și MĂDĂLINA ANTOANETA OLTEANU – *Piețe de capital*, Editura Dareco, București, 2003, p. 18.

^{III} IOAN BARI – *Probleme globale contemporane*, Editura Economică, București, 2003, p. 116-117.

^{IV} Riscul de curs constituie componenta principală a riscului total al unui portofoliu internațional nediversificat; prin diversificare, riscul de curs poate fi diminuat, dar nu poate fi anulat, căci o depreciere a unei valute echivalează cu aprecierea altei valute. Cercetările empirice au evidențiat că volatilitatea cursului de schimb (măsurată ca deviație standard a mișcărilor cursului) este mai mică decât cea a pieței de capital. Riscul de curs este, așadar, sursa majoră a riscului în investițiile cash, parte semnificativă în riscul total al unui portofoliu format din acțiuni. (Vezi IOAN BARI – *Op. cit.*, p. 117).

^V O obligațiune internațională este un instrument de credit emis către sau de către creditorii/debitorii din străinătate, care include promisiunea de a plăti o sumă de bani specificată la o dată fixă și de a plăti dobânda periodic, la intervale stabilite. Obligațiunile sunt titluri tranzacționabile denuminate în unități de valoare standard. O obligațiune externă este una emisă de un debitor pe o piață sau pe piețe de capital din afara țării în care rezidă debitorul. Aceste obligațiuni pot fi împărțite în continuare în emisiuni străine și emisiuni euro sau internaționale. O obligațiune străină este una plasată în numele unui nonrezident de către un sindicat intern de instituții financiare pe piața unei singure țări și este denumită în moneda țării respective. Astfel de obligațiuni sunt emise de către autoritățile publice, corporații (de obicei multinaționale) și, din ce în ce mai mult, chiar de către instituții financiare. O emisiune internațională sau de euroobligațiuni este una plasată pe piețele a cel puțin două țări și este emisă într-o monedă care nu este nevoie să fie a vreuneia dintre țările respective; de obicei, ea este plasată de un sindicat internațional de instituții financiare din mai multe țări. (Vezi DAVID HELD și colaboratorii – *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Editura Polirom, București, 2004, p. 241).

^{VI} DAVID HELD – *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Editura Polirom, București, 2004, p. 241 și urm.

^{VII} *Idem*, p. 242-243.

^{VIII} Nume generic pentru instrumentele provenite din alte produse financiare, în care plata de bază reprezintă doar o fracțiune din valoarea totală națională a produsului.

^{IX} Futures reprezintă doar o înțelegere de a comercializa o cantitate dintr-un produs – valută, marfă, obligațiuni, acțiuni etc. – la o dată viitoare stabilită și la un preț stabilit. Un contract cu opțiune îi dă titularului dreptul de a cumpăra o cantitate convenită dintr-un produs, la un preț și la o dată convenite. Un swap se produce atunci când agenții schimbă între ei plățile asociate cu două active – de exemplu, doi debitori pot face schimb de plăți între un împrumut cu o rată fixă a dobânzii și unul cu o rată fluctuantă a dobânzii. Produsele derivate le oferă agenților posibilitatea de a se proteja împotriva riscului fluctuațiilor nefavorabile în prețul de bază al unui produs. Ele oferă și o cale de a specula puternic împotriva fluctuațiilor prețului, din moment ce cheltuielile inițiale reprezintă doar o fracțiune din valoarea națională a contractului, permițându-le agenților să mobilizeze sume foarte mari. (Vezi DAVID HELD – *Op. cit.*, p. 244).

Un exilat cu țara-n suflet

Prof.univ.dr. Ion Dodu BĂLAN

Cățiva mari români, oameni de știință, scriitori, artiști plastici și interpreți, bărbați politici își dorm somnul veșniciei în pământ străin, din care, episcopul *Inochentie Micu-Clain* – ostracizat la Roma de către Curtea Imperială de la Viena și Dieta de la Cluj – socotea că nu se poate învia. Nimeni nu poate învia, scria el într-o epistolă încărcată de durere, expediată la Blaj, decât în pământul țării sale.

Trebuie să ne înfioare adevărul exprimat de acest martir al românismului, gândindu-ne că un *Bălcescu* își doarme somnul veșniciei într-o groapă comună, la Palermo, *Enescu* în cimitirul parizian Père Lachèse, *Brâncuși* în Montparnasse, sub o modestă lespede de piatră, poetul *Ștefan Baciu* în cimitirul din Honolulu, din insulele Hawaii, iar în cimitirul Hally-Cross din Cleveland, *Aron Cotruș*, autorul unor tragice versuri ale desfărării, care scria în „străina străinătate-rai cu lacăte încuiate” parcă pentru toți cei care s-au stins departe de țară: „Batem și batem dărji drumuri străine/ țară, cu gândul rătit către tine:/ către porțile tale ce larg le-ai deschis,/ ca spre țărături de basm și de vis,/ celor ce de veacuri sa traista deșartă / și-au bătut cu gândul ascuns ori bun, la poartă./ Zbate-se dorul de a ne întoarce înapoi / Să nu ni-l înghită Marea Neagră din noi,/ Ci toiaș înflorit prin furtuni să ne fie:/ Să nu ne doboare străina străinie”.(*Desfărare*)

Străina străinie i-a doborât și i-a ascuns în pământul ei de unde va trebui să-i aducem acasă, cel puțin în sufletele noastre. E o problemă gravă de moștenire culturală și de patrimoniu național peste care nici o generație nu poate trece cu indiferență și superficialitate.

În chinul lor dor de acasă ce a pălpăit permanent în toate furtunile lumii, sufletul românesc, imaginea de neșters a României, cum atât de răscolitoare și de încărcate de poezie ne spun și versurile lui *Ștefan Aurel Baciu* din poezia *Analiza cuvântului dor*, au rămas vii: „Câteodată toate orașele lumii sunt târgul nostru românesc / Le privim cu acești ochi prin

Tabletă de scriitor

ceața dorului / Și se întâmplă că nici o stradă din Paris sau din Zürich / Nu e atât de frumoasă ca Brașovul nostru natal. / Deseori, deseori, se face ca la Rio de Janeiro, / Pe ametoarea plajă a Copacabanei, / Să mi se facă dor de Galați sau Brăila / Sau să mi se pară că nu e oraș mai frumos ca Târgoviște”.

Că drumurile, oricât de departe ne-ar duce, se termină, până la urmă, în noi, o spune singur poetul, ca într-o rugăciune șoptită: „Îți sărut de departe în noapte, / Fruntea de munți, Românie, / Te sărut în sânge și-n vise”(Apa trece).

E în aceste versuri ceva din retorica dezlănțuită și din grandoarea metaforelor din poezia altui ostracizat, *Aron Cotruș*, și din durerea tuturor poezilor români, blestemați parcă să răscumpere, cu tragismul vieții lor, exilul lui Ovidius la Tomis. Pe aceștia se cade să-i reinviem în sufletele noastre!

Au venit de-a lungul vremii acasă sfinți martiri, *Ioan Inochentie Micu-Clain*, la Blaj, *Alexandru Ioan Cuza*, la Ruginoasa, *Nicolae Titulescu*, la

Brașov, și pământul țării îi așteaptă și pe ceilalți, precum lingvistul *Sever Pop*, istoricul literar *Basil Munteanu* și mai ales pe cei din generația lui *Baciu*, care au scris și ei o extraordinară poezie a exilului. Mă gândesc la un *Horia Vintilă*, *Constantin Virgil Gheorghiu*, *Horia Stamatu*, *Petru Iroaie*, *George Uscătescu*, *Vasile Postelucă*, *Nicolae Novac*, *Mișa Simion* și la *Yvonne Rossignon* care a debutat strălucit în țară și a scris, în exil, numeroase poezii sfâșietoare, încărcate de greua povară a dorului de acasă și de durerea desfărării, precum acest *Crăciun fără țară*:

„Iar ne-a găsit Crăciunu-ntre străini, / la porțile închise colindând dureri; / din an în an mai singuri, mai puțini, / cu drumurile-nscrise-n nicăieri.

Ne-a împraștiat furtuna, cum departe / de rădăcină duce frunza vântul, / sub zări posomorâte și deșarte / să ne topm în alt pământ pământul.”

Acești români din pământ străin s-ar cădea să aibă săpată pe cruce inscripția de pe mormântul lui Scipio Africanul, învingătorul Cartaginei: „Ingrata patria ne ossa quidem habebis”.

Da. Din nefericire pe piatra funerară de la mormântul lui *Constantin Brâncuși*, *George Enescu*, *Aron Cotruș*, *C.V.Gheorghiu*, *Horia Vintilă*, *Ștefan Baciu*, *Pamfil Șeicaru* ar putea sta inscripția citată mai sus: „Patrie nerecunoscătoare, nu vei avea nici măcar oasele mele”. Nu patria este nerecunoscătoare, ci politicienii care i-au sfidat și-i sfidează valorile; politicienii care, trăind în robia banului, par dispuși să vândă sufletul național, pe vremuri la sovietici, azi la apuseni.

În numărul următor al revistei, vom publica un articol despre viața și opera lui *Ștefan Baciu*.

Milenium III.
Spiru Haret

UNIVERSITATEA SPIRU HARET Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic Programul

pentru formarea continuă a personalului de conducere,
îndrumare și control din învățământul preuniversitar, finalizat cu
CERTIFICATUL DE COMPETENȚĂ PROFESIONALĂ

Programul se adresează cadrelor didactice interesate de pregătire și perfecționare în domeniul managementului educației și învățământului.

Programul este structurat pe trei module – Management educațional, Comunicare și curriculum, Tehnologii informaționale computerizate.

Programul are o durată de 280 de ore (90 de credite transferabile); se desfășoară la sfârșit de săptămână: **vineri între orele 16-20; sâmbăta și duminica între orele 9-19, în perioada ianuarie-aprilie 2005.**

CERTIFICATUL DE COMPETENȚĂ PROFESIONALĂ permite confirmarea pe post sau participarea absolvenților la concursurile pentru ocuparea posturilor de conducere, îndrumare și control din învățământul preuniversitar.

Informații suplimentare la tel.: 021 314 00 75/76/77, int. 149; tel./fax 021 312 15 38; e-mail: ushdppd@spiruharet.ro.

Înscrierile la program se fac la sediul Universității *Spiru Haret* din str. Ion Ghica nr. 13, et. 5, camera 511, zilnic între orele 9-16.

Cultura democrației și pluralismul intereselor

(Continuare din pag. 1)

2. Dinamica procesului de învățare a democrației

Ca fapt de istorie socială, democrația are o îndelungată experiență, oscilând între mit și realitate pe traiectoria puterii poporului, a exercitării puterii poporului, a guvernării de către sine sau autoguvernării. Devenită **cuvânt onorific universal**, dar și **instrument social de manipulare**, o asemenea guvernare a ajuns să fie „orice” – de la naivitate la primitivism, de la realism și pragmatism la „incantație ideologică”, „democrații de serviciu” practicând fie elitismul, fie populismul integralist sau masificarea, uneori ca strategii politice ale amestecului mai mult sau mai puțin confuz între **puterea poporului** și **puterea asupra poporului**, constatată politologii de renume internațional.

Încă din secolul al XIX-lea, descoperind și descriind analitic „democrația în America”, Alexis de Tocqueville constata că în limbajul comun – ca expresie a diferitelor practici sau interpretări „acoperitoare” – utilizarea termenilor de „democrație” și „guvernare democratică” oglindea destule confuzii. El avertizase – pentru epoca lui, dar cu evident ecou pentru lumea secolului al XXI – că „dacă termenii nu sunt definiți în mod clar și dacă nu convenim asupra lor, oamenii vor trăi într-o inevitabilă confuzie a ideilor / favorabilă demagogilor”.

Marile transformări din Europa ultimelor două decenii ale secolului XX, în principal revoluțiile din 1989-1990 și reformele postsocialiste au revigorat dezbaterile și confruntările politice asupra democrației. În plan teoretic, dar și practic, după inevitabilele delimitări ideologice și după stingerea ecoului euforiei și iluziilor pe care le „inspiră” marile schimbări sociale, economice și politice s-a văzut și se confirmă – de la adoptarea și revizuirea constituțiilor naționale ale țărilor central și est-europene (dar și unora din cele occidentale), la Constituția europeană (la rândul ei supusă imperativului compatibilității cu interese, tradiții și aspirații naționale) – că adevărate democrații la realitățile sociale, la aspirațiile și cerințele cetățeanului este o condiție vitală a performanței acesteia.

Dincolo, însă, de concepțiile asupra democrației, de formele, structurile și

metodele exercitării ei „pentru popor” și „în numele poporului”, pornind de la pluralismul intereselor, valorilor și opțiunilor, randamentul socio-uman al guvernării sau conducerii politice este strâns legat de cultura democrației. Altfel spus, de înțelegerea **egală** sau **similară** de către toți – conduși și conducători, masă și clasă politică – a adevărului sau principului potrivit căruia **libertatea fiecăruia este, simultan, libertatea tuturor** și invers. Deci, suveranitatea poporului, egalitatea cetățenilor, pluralismul intereselor, diversitatea opiniilor, participarea și supunerea (acceptarea constrângerilor), alegerea și revocarea **se învață**, trebuie cultivate în fiecare „prezent istoric”, în fiecare entitate socială și națională, în cadrul fiecărui stat sau fiecărei asocieri de state, cum ar fi, azi, Uniunea Europeană, în plin proces de construire și afirmare.

Peste tot în lume, dificultățile evidente ale practicării democrației, dependența continuă a acesteia de învățare, acceptarea și asimilarea normelor de conduită socială de către **cetățeni** și **lideri** vin să confirme înțelegerea metaforei – frecvent citate de renumiți analiști politici – potrivit căreia, cum se exprima poetul german Hölderlin, „ceea ce a făcut întotdeauna statul să fie iadul pe pământ a fost tocmai încercarea omului de a-l transforma într-un paradis”.

Frecvent reinterpretată, adesea chiar reinventată, democrația este un continuu proces de educație socială, de învățare (uneori prin dezvățare), în primul rând prin practicarea ei de către toți cei implicați politic și social – conducători și conduși, majoritate și minoritate, putere și opoziție, partide și alianțe politice, alegători și aleși etc. Privită astfel, nu doar ca un exercițiu de retorică socială, experiența social-politică a tranziției românești relevă traiectorii insuficient limpezite strategic – în afară, poate de obiectivul sau dezideratul integrării euroatlantice, în parte deja împlinit, dar și realități socio-politice negative ce se cer mereu examinate și reexaminare fără patimi, prejudecăți sau etichetări partizan- colorate, uneori chiar de către grupuri ale societății civile, care, vorba lui Argeșzi, „una declară și alta... fumează”!

O astfel de realitate ar fi mentalitatea și comportamentul „democraților de tranziție”, regăsite în masa eterogenă a alegătorilor, în interiorul clasei politice, la fel de eterogenă și, în mult mai mare măsură, contradictorie; este vorba despre mentalități și comportamente greu de încadrat (încă) unor parametri sau indicatori ai stabilității și coerenței democrațiilor maturizate politic.

În acest context, nu este nevoie a evoca originile istorice sau condiționalitățile

multiple, sociale, economice, juridice etc. ale democrației. Țările în tranziție postsocialistă (sau procapitalistă), inclusiv România, au satisfăcut exigențe minime și primordiale care se referă la organizarea alegerilor și desfășurarea lor, fapt ce a și dus la normalele inversări de roluri putere-opoziție. În unele cazuri însă, unii dintre actorii politici – lideri, partide sau simpatizanți – ignoră adevărul, frecvent comentat de analiști obiectivi, potrivit căruia „nimic nu este mai rău decât înșelătoria cu privire la produsul politic, fiindcă lucrul acesta dă naștere ... la deziluzie și la discreditarea sufragiului, ca și a procedurii democratice în ansamblul său”.

Astfel, nu au fost și nu sunt probe ale culturii democratice nici aroganța unui mare partid față de „mici adversari”, nici manevrarea demagogică a alegătorilor și, cu atât mai puțin ofensa colectivă adusă acestora de către cei ce pierd voturi. După cum se știe, o simbolistică politică negativă și absența autocontrolului rațional asupra emoțiilor cauzate de înfrângerea electorală au împins pe unii – între ei și intelectuali cu prestigiu – să declare (dovedind și ignoranță) că la primele alegeri libere, după

economică și normalitatea vieții sociale nu se apropie, ci se îndepărtează.

3. Comportamentul democratic individual și colectiv

Democrația, în general, nu poate fi înțeleasă corect și explicată ca instrument de **conducere** (autoconducere) social-politică **performantă** decât în raport cu propria ei istorie și cu istoria socială. În acest sens, este de remarcat că, la începutul tranziției postsocialiste românești, scena politică în sensul ei clasic, pluralist, era un „vid”, primii pași democrați, ca semn al pluralismului, aveau să fie constituirea sau reconstituirea partidelor politice, urmate, la scurt timp, de convocarea alegerilor.

Apariția, mai mult sau mai puțin spontană, a unui număr exagerat de partide constituia – retrospectiv judecările se obiectivează și ies de sub incidența patimilor politice sau politizate – un prim semn al precarității culturii democrației. Mulți dintre noii lideri politici, unii dintre ei reușiți și solidarizări (mai mult verbal decât acțional) doar în jurul unui singur obiectiv major, anticomunismul, se remarcu unilateral prin mesaje „contra”, însoțite, ca „perspectivă”, de reveniri politice în trecut.

„Ceea ce a făcut întotdeauna statul să fie iadul pe pământ a fost tocmai încercarea omului de a-l transforma într-un paradis”

Friedrich Hölderlin

Un asemenea paradox politic nu putea să nu creeze suspiciune și neîncredere în rândurile unui electorat sau public, fie el mai mult sau mai puțin corect informat, care-și punea speranțele în viitor. De altfel, este logic social ca fiecare generație să se aștepte la „mai bine” din partea, chiar confuză, a viitorului și nu din „transplantul” de trecut în prezentul istoric sau în devenirea lui.

Una dintre lecțiile campaniilor electorale de după decembrie 1989 este aceea că noua clasă politică, eterogenă sub toate aspectele, practic nediferențiată doctrinar prin deosebiri esențiale între programe (susținute frenetic în vorbe, dar fără impact socio-economic), a rămas în urma așteptărilor și structurării electoratului. Politicienii care și-au luat dorințele și prejudecățile drept realități au ieșit treptat din circuitul vieții politice, ciclurile electorale normale „distilând” ca un alambic sui generis lideri și formații politice, care se arată a fi fost, într-adevăr, de tranziție, ca în metafora eminesciană „ce e val, ca valul trece”.

Locul și stadiul unde și în care învățarea democrației – proces mereu deschis, cum deschisă este și evoluția societății – se verifică

cel mai bine, în sensul că se confirmă credibil, le reprezintă, pe de o parte, funcționarea efectivă a mecanismelor sistemului politic (parlamentul, guvernul, autoritățile legiuitoare, executive și administrative), iar, pe de altă parte, comportamentul social, moral sau, pur și simplu, stilul de viață al aleșilor. Liderii politici care confundă propriile gesticulații populiste cu exercițiul democratic, prezentându-se ca „fabricanți de miracole” când solicită voturi, acționând, apoi, în interes propriu ori numai de partid sunt, de fapt, absenți de la școala democrației, comportamentul lor fiind pentru cetățeni, unul negativ, cu dublu impact: închiderea viitorului politic personal, dar și limpezirea judecății colective a electoratului.

Psihologia socială, sociologia politică atrag atenția că memoria colectivă este neiertătoare, „stampilând” mai totdeauna, în cunoștință de cauză (sau de candidat) buletinul de vot. În acest sens, analiștii sociali furnizează repetat exemple concrete dintr-un loc sau altul, dintr-o țară sau alta, care confirmă aserțiunea că „democrația este departe de a se reduce la un ansamblu de instituții sau chiar de valori. Ea este, în plus, o filosofie și o școală a responsabilității pentru fiecare ... pentru orice colectivitate. Ea se înfățișează, de asemenea, ca o sarcină întotdeauna neterminată, nu numai în țările care se convertesc la democrație în zilele noastre, ci și în cele care consideră, în mod evident greșit, că au edificat-o de mult timp.”

În această ordine de idei, chiar instituția eminamente democratică a referendumului, menită a confirma un larg impact social-cetățenesc, național și în anumite cazuri, internațional, poate fi deturată în zona speculației politice a interesului îngust, fie el naționalist sau, paradoxal, globalizant. Poate fi, astfel, instructiv eșecul recentului referendum non-european al „dublei cetățenii” inspirat de forțe politice de opoziție de la Budapesta, interesate mai mult de trecut decât de prezent și viitor. Se vede că, adesea, realismul cetățenesc sancționează sever „fanteziile” de loc „dezinteresate” ale demagogiei politice.

Orientarea către spiritul critic constructiv este o primă probă a gradului de cultură democratică. În acest sens, sunt instructive observațiile lui Giovanni Sartori prilejuate de nașterea noilor democrații și de problematica tranziției. Fără a comenta inconsistența tezei sale despre iluzoria dispariție a ideologiilor, este de subliniat **raționalitatea descrierii poziției sociale a intelectualului în democrație**, a comportamentelor individuale și colective. În concepția reputatului analist „intelectualul trebuie să fie critic nu pentru că așa se spune în cele zece porunci, ci pentru că se implică – și se simte dator să se implice – în

construirea unei cetăți bune. De aici rezultă că datoria sa nu este să critice și atât”, ci „să caute să înțeleagă **pentru ce, cu ce rezultat și cu ce scop**. Altfel, exercițiul este prea ușor și – în termeni de datorie și îndatorire – necinstit,” încât „distincția importantă trebuie să se facă între critica negativă și cea constructivă.”

Susținând rolul constructiv al elitelor calificate, care se integrează deliberat cursului democratizării, politologul atrage atenția asupra pericolului populismului, fiind de reținut consistența și actualitatea observației că „de la începuturile lumii populismul a fost un demagog, iar demagogul este prin excelență cel care îmbrobodește poporul.”

Pledoaria pentru „gândirea corectă” și acțiunea practică eficientă îndeamnă la solidarizare rațională pentru construirea „cetății bune”, reconvertită în „economie bună”, susținută de structuri democratice întreținute, la rândul lor, de vitalitatea și deschiderea socio-umană a culturii democrației.

În spiritul și intențiile reflecțiilor de față privind cultura democrației, pluralismul valorilor și diversitatea intereselor, nu s-ar putea formula o încheiere mai potrivită decât enunțul autorului italo-american care consideră că „astăzi, în lumea modernizată, cel care guvernează fără democrație, joacă ilegal. Dar și jocul democratic poate fi jucat prost. Va și oare democrația să reziste democrației? Da, cu condiția să joace mai inteligent și mai ales cu mai multă responsabilitate decât văd eu astăzi în lume. Da, pentru că pesimismul inteligenței trebuie combătut de un optimism al voinței”.⁵

Se înțelege, optimismul social și voința colectivă sau individuală atât în rândul clasei (elitelor) politice, cât și al populației (alegătorilor) sunt condiționate de experiența istorică, de gradul de cultură democratică, racordată la realități evaluate în perspectiva tendințelor progresului social, a valorilor social-umane. Pe scurt spus, cultura democrației nu mai trebuie și nu poate să rămână un concept rătăcit în tranziție, bătut de vânturile intereselor conjunctural-oportuniste.

1. *Apud* Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, Polirom, Iași, 1999.
2. Guy Hermet, *Cultură și democrație*, Editura Pandora, Târgoviște, 2002, p. 32.
* *Evanghelia după Ioan*, 9, 1-41
3. Guy Hermet, *Lucrarea citată*, p. 43
4. Giovanni Sartori, *Lucrarea citată*, p. 460-461
5. *Idem*, p. 482.

Academica la tvRM

- **luni: Academica. Economie:** Anul economic 2004. Emisiune de Ilie Șerbănescu
- **marți: Academica. Învățăământ.** Emisiune de Ilie Ciurescu
- **miercuri: Academica. România în lume.** Emisiune de Nicolae Mardari
- **joi: Academica. Starea culturii :** Centenar Gheorghe Anghel; invitați Dan Hăulică – membru corespondent al Academiei Române, Silvia Radu – sculptor. Emisiune de Valeriu Râpeanu
- **vineri: Academica. Știință:** „O alternativă a viitorului”. Emisiune de Cătălin Grosu

Programul

Televiziunii *România de Mâine (tvRM)*

LUNI 13 decembrie 2004

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r)
- 6:30 **Săptămâna externă** (r)
- 7:00 **Bună dimineața!** (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 **Știri tvRM**
- 10:00 **Drept. Drept penal – parte specială. Crime și delictे contra libertății sexuale.** Prof. univ. dr. Gheorghe Diaconescu
- 11:00 **Limbi și Literaturi Străine. Limba engleză sintaxă. Predicațiile copulative.** Asistent univ. Denisa Drăgușin
- 11:30 **Marketing și Comerț Exterior. Economie internațională. Cadrul instituțional internațional.** Lector univ. dr. Gabriela Ungureanu
- 12:00 **Matematică Informatică. Analiză matematică. Șiruri de numere reale. Noțiuni introductive.** Lector univ. dr. Gabriela Eliza Băiașu
- 12:30 **Management Financiar-Contabil. Contabilitate financiară. Situații financiare.** Lector univ. drd. Dorel Lucian Ilincuță
- 13:00 **Marketing și Comerț Exterior.** Comerț internațional și politici comerciale. Comerțul internațional în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Prof. univ. dr. Octavian Botez
- 14:00 **Știri tvRM**
- 14:05 **Mereu în top:** Invitați: Alexandru Cetățeanu – scriitor și George Filip - poet (r). Emisiune de Violeta Screciu
- 14:30 **Video VIP.** Emisiune de Leonard Hențiu (r)
- 15:00 **Film documentar:** Arta designului (I)
- 15:30 **Întâlnire cu folclorul:** Orchestra Ansamblului „Doina Covurluiului” din Galați. Emisiune de Theodora Popescu
- 16:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase
- 16:30 **Film documentar:** Paris
- 17:30 **Ce trebuie să știm despre bolile digestive?**
Emisiune de prof. univ. dr. Alexandru Oproiu
- 18:30 **Actualități**
- 19:10 **Jurnal economic**
- 19:20 **În dialog cu Administrația Publică.**
Emisiune de George Nicolau
- 21:00 **Academica. Economie:** Anul economic 2004. Emisiune de Ilie Șerbănescu
- 22:00 **Presa pe diagonală**
- 22:30 **Fără menajamente:** Fotbalul românesc în corzi!
Emisiune de Mugur Popovici
- 23:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu
- 00:00 **Film serial:** Arta designului (I) (r)
- 00:30 **Film documentar:** Titicaca (VI) (r)
- 01:00 **Cursuri** (r)

MARȚI 14 decembrie 2004

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r)
- 6:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu (r).
- 7:00 **Bună dimineața!** (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 **Știri tvRM**
- 10:00 **Limbi și Literaturi Străine. Limba latină. Verbul ESSE – recapitulare. Forme compuse ale diatezei medio-pasive.** Conf. univ. dr. Liviu Franga
- 11:00 **Limbi și Literaturi Străine. Limba engleză-sintaxă. Verbele tranzitive (I).** Asistent univ. Denisa Drăgan
- 11:30 **Geografie. Hidrologie. Noțiuni introductive.** Prof. univ. dr. Ion Zăvoianu
- 12:30 **Management Financiar-Contabil. Istoria economică a României. Evoluția sistemului monetar al leului în perioada 1867-2000 (III).** Conf. univ. dr. Eugen Ghiorghită
- 13:00 **Muzică. Folclor muzical. Structurile sonore și forma în melodia tradițională românească.** Conf. univ. dr. Otilia Pop Miculi
- 14:00 **Știri tvRM**
- 14:05 **Cinepanorama.** Emisiune de Eugen Atanasiu (r)
- 15:00 **Film documentar:** Peisaje (II)
- 15:30 **Varietăți muzicale.** Emisiune de Dumitru Cucu
- 16:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase
- 16:30 **Amfitrion Corina:** invitat, preot Fieraru Nicolae. Realizator Corina Chiriac
- 17:30 **Eva.** Talk-show cu și despre femei.
Emisiune de Adelina Grancea și Alexandru Ganci
- 18:30 **Actualități**
- 19:10 **Jurnal economic**
- 19:20 **În dialog cu Administrația Publică.**
Emisiune de George Nicolau
- 21:00 **Academica. Învățăământ.** Emisiune de Ilie Ciurescu
- 22:00 **Presa pe diagonală**

- 22:30 **Economia de mâine.** Emisiune de Nicolae Mardari
- 23:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu
- 00:00 **Cântecul și casa lui.** Emisiune de Ionela Prodan (r)
- 01:00 **Cursuri** (r)

MIERCURI 15 decembrie 2004

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r)
- 6:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu (r)
- 7:00 **Bună dimineața!** (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 **Știri tvRM**
- 10:00 **RISE. Managementul afacerilor economice. Condiții de validitate și formarea contractelor comerciale internaționale.** Conf. univ. dr. Mariana Baicu
- 11:00 **Limbi și Literaturi Străine. Limba engleză sintaxă. Verbele tranzitive (II).** Asistent univ. Denisa Drăgușin
- 11:30 **Limbi și Literaturi Străine. Limba latină. Aplicații ale diatezei medio-pasive. Verbele deponente și semideponente.** Conf. univ. dr. Liviu Franga
- 12:00 **Matematică-Informatică. Analiză matematică. Șiruri de numere reale. Teoreme remarcabile.** Conf. univ. dr. Gabriela Eliza Băiașu
- 12:30 **Management Financiar-Contabil. Contabilitate financiară. Contabilitatea capitalurilor.** Lector univ. drd. Dorel Lucian Ilincuță
- 13:00 **Marketing și Comerț Exterior. Comerț internațional și politici comerciale. Comerțul internațional cu servicii.** Prof. univ. dr. Octavian Botez
- 14:00 **Știri tvRM**
- 14:05 **Eva.** Talk – show cu și despre femei.
Emisiune de Adelina Grancea și Alexandru Ganci (r)
- 15:00 **Film serial:** Marea și idoli săi (VI)
- 15:30 **Întâlnire cu folclorul:** soliști Floarea Tănăsescu, Carmen Iordache, Viorica Mira. Emisiune de Theodora Popescu
- 16:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase
- 16:30 **Film artistic românesc:** „Secvențe” (r)
- 18:00 **Film documentar:** Marea Britanie (VIII)
- 18:30 **Actualități**
- 19:10 **Jurnal economic**
- 19:20 **În dialog cu Administrația.** Emisiune de George Nicolau
- 21:00 **Academica. România în lume.** Emisiune de Nicolae Mardari
- 22:00 **Presa pe diagonală**
- 22:30 **Diagnostic de urgență.** Emisiune de Florin Tudose
- 23:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu
- 00:00 **Univers clasic:** Concert de muzică de cameră.
Emisiune de Mihai Darie
- 01:00 **Cursuri** (r)

JOI 16 decembrie 2004

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r)
- 6:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu (r)
- 7:00 **Bună dimineața!** (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 **Știri tvRM**
- 10:00 **RISE. Managementul afacerilor economice. Prezentarea generală a clauzelor contractuale.** Conf. univ. dr. Mariana Baicu
- 11:00 **Limbi și Literaturi Străine. Limba engleză sintaxă. Verbele intransitive.** Asistent univ. Denisa Drăgușin
- 11:30 **Geografie. Hidrologie. Hidrogeologie.** Prof. univ. dr. Ion Zăvoianu
- 12:30 **Management Financiar-Contabil. Istoria economică a României. Evoluția sistemului monetar al leului în perioada 1867-2000 (IV).** Conf. univ. dr. Eugen Ghiorghită
- 13:00 **Muzică. Folclor muzical. Categorii ale folclorului muzical românesc. Genuri muzicale înglobate obiceiurilor de iarnă.** Conf. univ. dr. Otilia Pop Miculi
- 14:00 **Știri tvRM**
- 14:05 **Ani de liceu:** Liceul teoretic „Marin Preda” din București. Emisiune de Mugur Popovici și Alina Motoc (r)
- 15:00 **Film documentar:** Mark Twain
- 15:30 **Un cântec pentru inima ta.** Emisiune de Dumitru Cucu
- 16:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase
- 16:30 **Amfitrion Corina:** invitat, Cornelia Andreescu, director Electrecord. Emisiune de Corina Chiriac
- 17:30 **Lumea de mâine:** „Viitorul tehnologiei”. Emisiune de Cristian Româ
- 18:30 **Actualități**
- 19:10 **Jurnal economic**

- 19:20 **În dialog cu Administrația.** Emisiune de George Nicolau
- 21:00 **Academica. Starea culturii :** Centenar Gheorghe Anghel; invitați Dan Hăulică – membru corespondent al Academiei Române, Silvia Radu – Sculptor. Emisiune de Valeriu Râpeanu
- 22:00 **Presa pe diagonală**
- 22:30 **Ani de liceu:** Liceul teoretic „Festivalul LicArt” – Festival pentru liceeni. Emisiune de Mugur Popovici și Alina Motoc
- 23:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu
- 00:00 **Un cântec pentru inima ta.** Emisiune de Dumitru Cucu (r)
- 00:30 **Film documentar:** Mark Twain (r)
- 01:00 **Cursuri** (r)

VINERI 17 decembrie 2004

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r)
- 6:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu (r)
- 7:00 **Bună dimineața!** (informații utile, revista presei, interviuri, muzică)
- 9:50 **Știri tvRM**
- 10:00 **Drept. Drept civil – drepturi reale. Apărarea drepturilor de proprietate și al altor drepturi reale.** Conf. univ. dr. Mariana Rudăreanu
- 11:00 **Limbi și Literaturi Străine. Limba engleză sintaxă. Structurile dative și pasive.** Asistent univ. Denisa Drăgușin
- 11:30 **Limbi și Literaturi Străine. Limba latină. Conjugarea perifrastică.** Conf. univ. dr. Liviu Franga
- 12:00 **Matematică – Informatică. Analiză matematică. Criterii pentru convergența șirurilor.** Lector univ. dr. Gabriela Eliza Băiașu
- 12:30 **Management Financiar-Contabil. Contabilitate financiară. Contabilitatea capitalurilor (II).** Lector univ. drd. Gabriel Ilincuță
- 13:00 **Marketing și Comerț Exterior. Comerț internațional și politici comerciale. Comerțul exterior cu bunuri al României.** Prof. univ. dr. Octavian Botez
- 14:00 **Știri tvRM**
- 14:05 **Film documentar:** Scaunul, vaca și plugul
- 15:00 **Film documentar în serial:** Ferestre spre Europa (VI)
- 15:30 **Întâlnire cu folclorul:** soliști Lucica Boboc și Ioan Dordoi
- 16:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase
- 16:30 **Casele de cultură între formă și reformă**
- 17:30 **Poveste de la arlechin.** Emisiune de Gabriela Bănărescu (r)
- 18:00 **Deschide cartea!** Emisiune de Alexandru Mironov
- 18:30 **Actualități**
- 19:10 **Jurnal economic**
- 19:20 **Forum IT:** „Piața românească”. Emisiune de Cătălin Grosu
- 20:20 **Film documentar:** Pădurile peruane (I)
- 21:00 **Academica. Știință:** „O alternativă a viitorului”. Emisiune de Cătălin Grosu
- 22:00 **Presa pe diagonală**
- 22:30 **Gazonul fierbinte:** Cluburile la răscruce de drumuri!
Emisiune de Mugur Popovici
- 23:30 **24 de ore.** Retrospectivă politică.
Emisiune de George Marinescu
- 00:00 **Univers clasic:** Duo „Poesia” și trio „Appassionata” în concert.
Emisiune de Mihai Darie
- 00:30 **Film documentar în serial:** Ferestre spre Europa (VI) (r)
- 01:00 **Cursuri** (r)

SÂMBĂȚĂ 18 decembrie 2004

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle** (r)
- 6:30 **Săptămâna internă** (r)
- 7:00 **Presa pe diagonală** (r)
- 7:30 **Knock out.** Emisiune de Alexandru Ganci

- 8:00 **Diagnostic de urgență.** Emisiune de Florin Tudose (r).
- 9:00 **Planeta copiilor.** Emisiune de Ștefan Iordache (r).
- 10:00 **Sunteți un om sănătos?**
Emisiune de Constantin Dumitrache
- 11:00 **Viitorul în prezent:** „Inovație și tehnologie”. Emisiune de Cătălin Grosu
- 12:00 **Agricultura și alimentația:** Realizări și perspective în contextul integrării în UE. Emisiune de Constantin Pintilie
- 13:00 **Miorița – antologie de cultură tradițională.** Emisiune de Ioan Filip
- 13:30 **Profil spiritual.** Emisiune de Valeriu Râpeanu
- 14:30 **Întâlnire cu folclorul.** Emisiune de Theodora Popescu
- 15:00 **Cafeneaua literară.** Emisiune de Vlad Leu
- 15:40 **Varietăți muzicale (I).** Emisiune de Dumitru Cucu
- 16:00 **Cinepanorama.** Emisiune de Eugen Atanasiu
- 17:00 **Priză directă.** Emisiune de actualitate culturală. Realizator Marina Roman Boiangiu
- 17:40 **Varietăți muzicale (II).** Emisiune de Dumitru Cucu
- 18:00 **Prieteni lui Marcel Dragomir.** Emisiune de Marcel Dragomir
- 18:30 **Actualități**
- 19:00 **Film artistic românesc:** „Pas în doi”
- 21:00 **Film serial:** Arsene Lupin ep. X
- 22:00 **Provocarea.** Emisiune de Leonard Hențiu
- 22:40 **Café concert.** Emisiune de Dumitru Cucu
- 23:00 **Mereu în top:** invitată: Zina Dumitrescu – creator de modă. Emisiune de Violeta Screciu
- 23:30 **Săptămâna internă**
- 00:00 **Film artistic românesc:** „Pas în doi” (r)
- 02:00 **Film serial:** Arsene Lupin ep. X (r)
- 03:00 **Reluări de emisiuni**

DUMINICĂ 19 decembrie 2004

- 6:00 Preluare **Deutsche Welle**.
Traducere și dublaj: Mihaela Anastase (r)
- 6:30 **Săptămâna internă** (r)
- 7:00 **Film documentar:** Synopsys – Cultura română între Orient și Occident
- 7:30 **Deschide cartea!** Emisiune de Alexandru Mironov (r)
- 8:00 **Ecumenica.** Emisiune de Sorin Bejan
- 9:00 **Poezia muzicii clasice.** Emisiune de Dumitru Cucu și Dumitru Nicolae
- 9:30 **Întâlnire cu folclorul:** soliști Mioara Velicu, Tiberiu Ceia, Luciana Văduva. Emisiune de Theodora Popescu
- 10:00 **Planeta copiilor.** Emisiune concurs între elevii clasei a IV-a A ai Școlii generale 109 și elevii clasei a IV-a B ai Școlii generale nr.380 din București. Realizatori Ștefan Iordache și Mihaela Matei
- 11:00 **Să stăm de vorbă :** despre tradiții de sărbători la noi și în lume. Emisiune de Mugur Popovici și Bianca Văcariu
- 12:00 **Ora melomanului.** Emisiune de Dumitru Cucu
- 13:00 **Amfitrion Corina.** Invitat: Andreea Fătu – director grădinița Junior și corul grădiniței. Emisiune de Corina Chiriac
- 14:00 **Secretele succesului cu invitații Oanei Sârbu**
- 17:00 **Arta documentarului:** Etruscii din Lazio. Realizator Daniel Paraschiv
- 18:00 **Video VIP.** Emisiune de Leonard Hențiu
- 18:30 **Actualități**
- 19:00 **Sportul în lume.** Emisiune de Mugur Popovici
- 19:30 **Amintiri de la filmare:** invitat regizorul de film Mihai Constantinescu (II). Emisiune de Ion Bucheru
- 20:00 **Îți mai aduci aminte doamnă?** Soliști Ioana Cristea, Ilie Petre. Emisiune de Ionela Prodan
- 21:00 **Film artistic:** „Rubedeniile” (Mosfilm)
- 22:30 **Café concert.** Emisiune de Dumitru Cucu
- 23:00 **Film documentar:** Opera din Peking
- 23:30 **Săptămâna externă**
- 00:00 **Film artistic:** „Rubedeniile” (Mosfilm)(r)
- 02:00 **Reluări de emisiuni**

Opinia națională

Telefoane:
**410.39.11 și
410.39.13,**
interioare:
116, 122, 105
Fax:
411.33.84

REVISTA OPINIA NAȚIONALĂ ESTE EDITATĂ DE FUNDAȚIA ROMÂNIA DE MÂINE.

Instituție social - umanistă de cultură, știință și învățământ
Revista se poate procura prin abonament de la toate oficiile poștale din țară. În Catalogul RODIPET, revista se regăsește la poziția 2.256.
Solicitări de abonamente se pot adresa redacției, cu plata prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: *Opinia națională*, Splaiul Independenței nr. 313, Sectorul 6, București, Cont 2511.1-23.1/rol - B.C.R. – Sucursala Unirea.

ISSN 1221-4019

Machetarea computerizată și tiparul executate de
**LABORATORUL DE TEHNOREDACTARE ȘI TIPOGRAFIA
FUNDAȚIEI ROMÂNIA DE MÂINE**

Publicația OPINIA NAȚIONALĂ este înregistrată la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci la nr. 24.000/7.090.672 din 3 septembrie 1997.

1504 - 2004

Ștefan cel Mare și Sfânt

La comemorarea unui domnitor de excepție, apărător neînfrcat al creștinătății

ARTA ȘTEFANIANĂ ÎNTRE SUMĂ ȘI SINTEZĂ

Acad. Răzvan THEODORESCU

Nu există istoric al artei sau al civilizației noastre naționale care să nu recunoască împrejurarea că prima oară când se poate socoti că românii au trăit, cel puțin în parte, o epocă de expresie comună a formelor sale culturale a fost tocmai domnia de aproape o jumătate de secol a celui voievod moldav care era coborâtor la a șasea generație din întemeietorul unui stat ce avea să se întindă de la răsărit de Carpați până la Nistru, înscăunat după un pătrar de veac de lupte feudale și dinastice. Voievodul acesta a avut o cărmuire atât de lungă și de stabilă încât ea a devenit neobișnuită chiar și la scară continentală, nefiind întrecută decât cu puțin, în Europa timpului și doar de doi suverani, ultimul împărat romano-german încoronat la Roma, Frederic al III-lea de Habsburg și ducelul burgund Filip al III-lea cel Bun, creatorul ordinului cavaleresc al „Lăzii de Aur”.

Abia o dată cu Ștefan al III-lea zis „cel Mare” și apoi „cel Sfânt” putem vorbi despre un **stil** constituit în istoria artelor, mai mult, a culturii românești, „**stilul ștefanian**” (celălalt va fi, două sute de ani mai târziu, în cealaltă țară românească, „**stilul brâncovenesc**”) și nu este o noutate pentru nimeni că ambele epoci – una de târzie medievalitate, cealaltă de timpurie modernitate –, corespunzând unor domnii așezate, au fost reale sinteze, întrepătrunderi morfologice și iconografice originale, „valachico more”, de la arhitecturile laice și religioase, până la pictura murală și de manuscrise, cu notabile corespondențe și în alte planuri de civilizație, de la politica la instituții.

Aici ajunși, și tocmai în sensul mai sus evocat, mi se va îngădui să trimit la considerațiile, vechi de opt decenii, ale lui Lucian Blaga, care în „Filosofia stilului” nota, pe urma unor însemnați teoreticieni ai chestiunii: „Ceea ce se numește «stil» în artă nu se restrânge numai la artă. Același stil se constată în tărâmul cunoașterii ca și în etică sau în întocmirile sociale. «Stilul» e tocmai ceea ce arta unei epoci are comun cu celelalte ramuri ale culturii. Iată pentru ce «stilul» nu e o emanatie sau o formă a esteticului în sine, ci o invazie din afară în estetic, o invazie culturală”.

Pentru a se ajunge însă la momentul fast al sintezei, care presupune o elaborare intelectuală într-un duh al locului și pe care o implică orice stil cultural, adică – spre a continua gândul filosofului – tocmai „consecvențele de structură intimă a unei culturi” (Orizont și stil), trebuie trecut neapărat – ne-o arată istoria oricărei civilizații cât de cât importante – prin faza coexistenței unor morfologii diferite, cu origini diverse, venite din orizonturi felurite care, însumate toate, pot prefața, pot pregăti un moment de sinteză stilistică.

Acesta a fost cazul Moldovei între mijlocul secolului al XIV-lea și cel al veacului următor, cu suma pre-ștefaniană de prezențe artistice occidentale și orientale, apoi cel al aceleiași Moldove după 1450 și până dincolo de 1500, cu sinteza ștefaniană ce a cunoscut unele prelungiri până în timpul lui Petru Rareș și în cel al Movileștilor chiar.

Nu trebuie uitat, desigur, că la 1400 Moldova era, în același timp, spațiul unde, ca și în Țara Românească de altminteri, Bizanțul crepuscular al Paleologilor – din care domnii și mitropolii de la Suceava primeau titluri și podoabe de preț – devenea un reper, un model aulic pentru arta sacră și pentru liturgică, pentru literatura istorică și juridică, cu întreaga sa cultură impregnată de tradiție elenistică, de o spiritualitate rafinată de tip Palamas, Metochites sau Plethon, dar și spațiul unde se opreau hotarele lumii europene a goticului – ce a dat o coloratură specială țării Mușatinilor, de la întemeiere încă –, o lume ce cuprindea Transilvania bisericilor-hală ridicate în orașele săsești și regale închinat lui Sigismund de Luxemburg, ca și părțile galițiene sau baltice aflate sub sceptrul Lagellonilor polono-litواني.

Așadar, „questa porta della christianità”, spre a relua celebra sintagmă care desemna Moldova în varianta italiană

a scrisorii trimise de Ștefan cel Mare puterilor creștine la două săptămâni după răsunătoarea victorie de la Podul Înalt din 10 ianuarie 1475, era un voievodat de sine stătător creat cu un secol și mai bine în urmă, așezat la confluența ariilor de civilizație majore ale continentului, cea a ortodoxiei bizantino-balcanice și cea catolică, gotică, apoi renascentistă, locuit de o parte a neamului de „românici ai Răsăritului”, care devenea încă de pe atunci o punte între Est și Vest, ca singura latinitate ortodoxă și singura ortodoxie latină a timpurilor mai vechi și mai noi.

Ele, aceste arii de civilizație, și-au avut reflexul format în timpul primilor cărmuitori ai statului medieval, când planul bazilical catolic al necropolei dinastice ortodoxe de la Rădăuți era adus, probabil, de voievozi coborâți dinspre acel Maramureș ardelenesc unde, însă, și patriarhatul ecumenic de pe îndepărtatul mal al Bosforului trimitea, tot pe atunci, rangul de stavropighie pentru mănăstirea de la Peri. Erau forme artistice și ecleeziastice ce vor coexista și în vremea unui Petru I Mușat și în cea a lui Alexandru cel Bun, fratele străbunicului și, respectiv, bunicul lui vodă Ștefan.

Atunci au putut sta alături, pe de o parte, cetăți de plan occidental precum nuclele mușatine de la Neamț și Suceava, lada de sacrificie de la Putna – în fapt, un „cassone” de proveniență liguară, ajuns cândva în bizantino-genoveza Cetate Albă, devenită apoi moldovenească –, ceramica cenușie de la Roman cu caractere alfabetiforme inspirate din scrierea gotică germană, sigiliile cu scut apusean ale unor Roman I și Alexandru cel Bun, poate chiar și cel cu cerb și crucifix din acea „civitas Moldaviensis” care era Baia, iar pe de altă parte, arhitecturi de inspirație sârbească ale capetelor princiere și senioriale de la Siret, Vorniceni Mari și Volovăț, broderii liturgice, precum bedernița de origine bizantină, cu scena „Adormirii Maicii Domnului” conturată de perle sau epitaful Euthymiei și Eupraxiei, de sorginte macedoneană, de la Putna sau Tetraevgheliarul din 1429 de la Neamț – azi la Oxford – cu portrete nobil pictate după canoane constantinopolitane.

„Românizarea” treptată, dar fermă, a unor morfologii străine a fost, neîndoielnic, marea operă a epocii ștefaniene, devansând în acest sens, cu puțin, „românizarea” textelor scrise.

Se poate spune că acela a fost un timp cultural al sintezei care, moștenind în cea mai mare parte anonimatul medieval în materie de creație avea să dea, la sfârșitul evului mediu românesc, un chip stilistic cu totul aparte artelor vizuale moldave.

Sinteză a locului a fost, spre pildă, expresia concentrată și gravă, cu figuri bine conturate, a picturii murale din interiorul de la Voroneț, ocolind decorativul ușor manierist și melancolic al ultimului Bizanț, cu un calm monumental congruent întru totul canonului lipsit de înfloritură al analisticii moldovenesti; după cum sinteză a fost arhitectura de mare, dar elaborată simplitate, a grupului de biserici trilobate din 1487-1488 – cu care se deschide marea campanie de ctitoriri voievodale – Pătrăuți-Milișăuți-Voroneț-Sf. Ilie Suceava, cu inconfundabilele „bolți moldovenesti” – sistem unic de arce și pandantivi, topind într-o formulă proprie sugestii sigure și sugestii posibile ale goticului occidental și ale Orientului caucazian – grup căruia avea să i se adauge, în 1492, preluând inovația, lăcașul capelei princiere de la Hârlău, iar în 1497 acea culme a creației ștefaniene, care rămâne principalul sanctuar al mănăstirii Neamț, unde noutățile, splendid cristalizate, ale amintelor boltiri se lasă descoperite îndărătul paramentelor sobru ritmate, aproape sever, prin piatra cenușie abia înviorată de policromia discurilor smălțate și unde atât de moldoveneasca aglutinare de spații liturgice pe axul longitudinal se însoțește de știuta fragmentare a acoperișurilor corespunzând unor volume arhitectonice distincte.

Sinteză este, neîndoielnic, acoperământul de mormânt brodat după 1477, al uneia dintre soțiile domnești, Maria de Mangop, unde pentru înfățișarea funerară a prințesei cu sânge de bazilei greci, venită din Crimeea și îngropată la Putna, sugestiile de gisant occidental se învecinează firesc, într-una și aceeași operă, arcului în acoladă de inspirație islamică, după cum o sintetă ținea, la Bălinești logofătului Tăutu însinuaarea, într-o iconografie și într-o manieră pur ortodoxă de realizare a frescei, a unor chipuri absolut gotice – detașate într-o neobișnuită profunziune a foiței de aur, așa cum ne-o revelă, în ultimele luni, restaurarea de aici, datorată unei echipe româno-japoneze – care corespund, în planul arhitecturii și al sculpturii arhitectonice, atât goticități ale insolitei ctitorii boierești din 1499.

Această sinteză a fost cadrul de vizualitate în care s-au manifestat principalele direcții ideatice ale vremii. Una ar fi *ideea cruciată* a celui pe care papa Sixt al IV-lea îl socotea drept un „verus christianae fidei athleta” și care, după căderea sub turci a Balcanilor slavi, a Moreei, a Trapezuntului, a Caffei, a orașelor pontice din delta dunăreană și de la limanul Nistrului, între 1459 și 1484, rămănea cărmuitorul ce moștenea rolul de proteguitor al ortodoxiei, continuator, aici, al împăraților bizantini, al țarilor bulgari, al kralilor sârbi, împărțind acest rol –, dar pe căi proprii, românești – cu marii cnejii moscoviți ce-și făureau tocmai acum cunoscuta doctrină a „celei de a treia Rome”; era o idee cruciată ce răzbătea în patronarea Muntelui Athos, unde ajungeau, la Vatopedi, efigia sa în piatră, iar la Zograf steagul său de luptă brodat cu imaginea Sf. Gheorghe și, mai ales, în ridicarea și zugrăvirea Pătrăuților, în chiar anii păcii cu imperiul otoman, prin atribuirea rarului hram al Sf. Cruci, prin reprezentarea în pronoas a „Cavalcadei lui Constantin cel Mare” – superbă compoziție, și ea recent restaurată integral, de negăsit în erminia bizantină –, în fine, prin pictarea în tabloul votiv din naos, ca intercesor, a primului împărat creștin, știută sfîind legătura simbolică a eroului lui Eusebiu din Cezareea cu semnul definitoriu al creștinătății (nu mai puțin, aceleiași

ipostaze de apărător al crucii i se subsumează opera de înălțare a ceea ce am numit în altă parte „bisericile comemorative” ale lui Ștefan cel Mare, evocând bătăliile pentru libertatea Moldovei, nu întâmplător cu hramuri de sfinți militari, așa cum s-a întâmplat la Milișăuți și, mai ales, la Războieni, unde în 1496 era celebrată pios înfrângerea de aici, mai veche cu douăzeci de ani, cu sigur cea mai emoționantă pisanie din evul mediu românesc unde cadenta maiestuoașă a textului amintește, aidoma lui Grigore Ureche peste vreme, că acolo „cu voia lui Dumnezeu au fost înfrânți creștinii de păgâni”).

O altă ar fi *ideea dinastică* a celui ce reclădise o țară și care nu uita memoria înaintașilor din secolul al XIV-lea din care descindea, punându-le lespezi funerare, în 1479-1480, în biserica de la Rădăuți, prin osteneala unui meșter adus de undeva din Europa centrală „magister lan”.

Atunci când primul succesor încoronat al lui Ștefan cel Mare, Bogdan al III-lea cel Orb, fiul Mariei din Țara Românească și continuator întru ctitorire al tatălui său, la Reusen și la Dobrovăț, punea să se facă, pentru admirabil cizelatul sarcofag de la Putna al ilustrului său părinte un acoperământ brodat cu inscripția care amintea pe „cel ce a domnit în Țara Moldovei 47 ani și trei luni, care s-a și strămutat spre lăcașul de veci în anul 7012, luna iulie, ziua 2, în ziua de marți, în ceasul al patrulea din zi”, se încheia o epocă. O epocă în care, pentru întâia oară în chip coerent și eclatant, românii au jucat un rol salutar în devenirea europeană, iar civilizația lor a căpătat, în ceea ce numim Moldova istorică, un profil acut și neperche, în măsura în care „stilul Ștefan cel Mare” a fost o realitate, trecând dincolo de aria artelor vizuale, definind spiritul unor texte și al unei politici ce inaugura prudența și negocierea românească multisculară.

Definind un finit de elecție al spațiului latin din Răsărit, stilul ștefanian a fost cea mai remarcabilă sinteză de Orient și Occident în care, mai ales astăzi, dorim să ne recunoaștem.

Într-un fel, coborât din negura legendei semi-milenare, Ștefan vodă, omul, cărmuitorul și ctitorul poate fi descoperit, uneori, ca un înaintemergător.

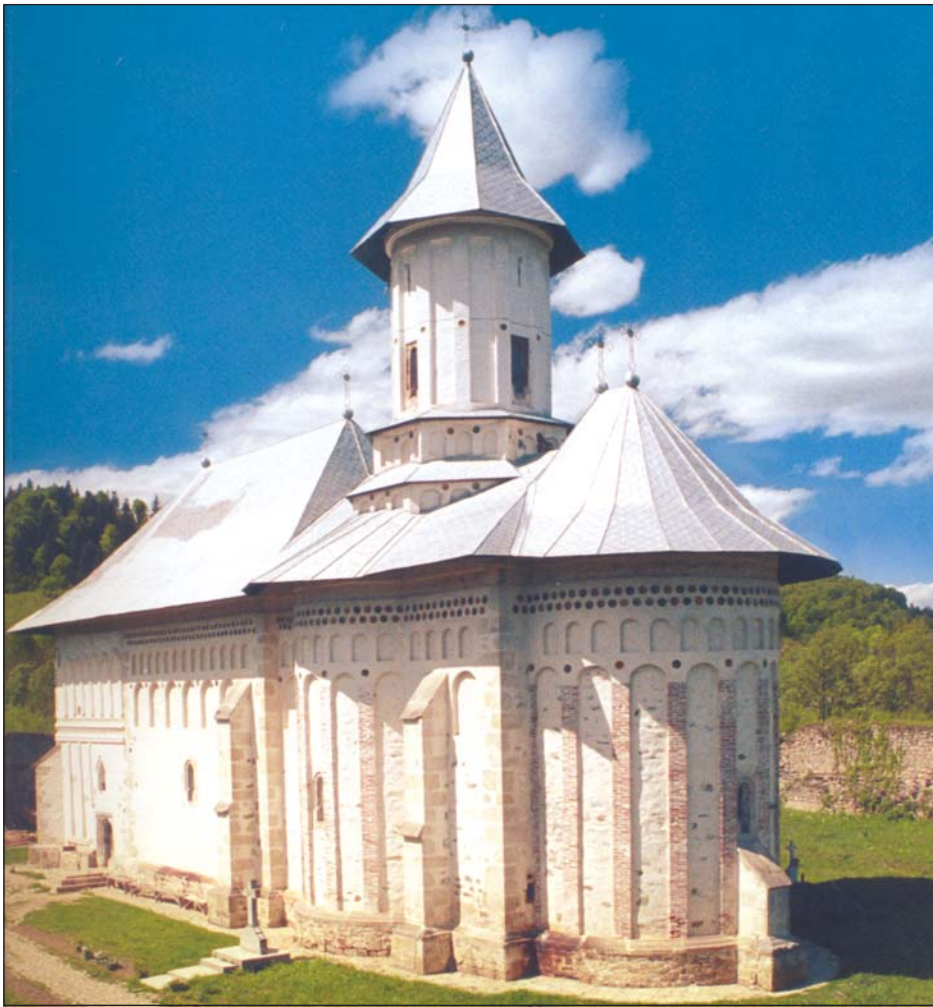
Biserica Sfântul Nicolae din Popăuți

Construită în 1496, în plan triconic, cu turlă pe naos și cu acoperiș fragmentat. Zidurile sunt din piatră brută, iar colțurile și contraforturile din piatră de talie.

Biserica Adormirea Maicii Domnului din Borzești

Tradiția orală leagă construirea bisericii, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, din Borzești, de nostalgia domnitorului Ștefan față de locul unde s-a născut și a copilărit. Ridicată între 9 iulie 1493 și 12 octombrie 1494, biserica este construită în plan dreptunghiular, fără turlă pe naos.

Biserica Nașterea Maicii Domnului de la Mănăstirea Tazlău

Este una dintre cele mai monumentale ctitorii ale lui Ștefan cel Mare, ridicată pentru sufletul său, al doamnei sale Maria și al fiilor lor Alexandru și Bogdan. Construită între 4 iulie 1496 și 8 noiembrie 1497, biserica are un plan triconic, cu turla pe naos, ce-i conferă un plus de eleganță, ca și ceramica smălțuită, folosită la împodobirea fațadelor.

Biserica Înnălțarea Domnului a Mănăstirii Neamț

Biserica este un monument ce definește cel mai fidel stilul moldovenesc în arhitectura religioasă. Zidit de Ștefan cel Mare la 14 noiembrie 1497, în incinta Mănăstirii Neamț - cea mai veche așezare monastică a Moldovei-, pe locul vechii ctitorii a voievodului Petru I Mușat (1375-1391), lăcașul a fost sfințit după victoria de la Codrîi Cosminului împotriva regelui polon Ioan Albert (1497).